

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ἐνάτος

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι πρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦσι ἀπὸ
1 ἰανουαρίου ἰσάτου ἔτους καὶ εἶνε ἰσχυρικοί. — Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

13 Ἀπριλίου 1880

Ἐπιμετοδότης τῆς ὑπογραφῆς

ΝΙΚΗΤΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΟΦΑΓΟΥ

*ὀμιλοῦντι ἐξ ἑσθιμίας
Μινυθίου γεωμετρίας*

[Ἐκ τῆς Συλλογῆς Γεωργίου Φιλήμονος].

ΟΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΕΛΛΗΝΕΣ

[Ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Περιηγησεως
τοῦ Ἰωσήφ Ρεϊνάχ].

Συντάξας 184, σελ. 209.

«Μηδὲν ἄγαν» ἔλεγε τοῖς ἀρχαίοις ἡ Πυθία, καὶ τὸ γνωμικὸν τοῦτο ἐπικρατεῖ ἀκόμη ἐν Ἑλλάδι. Αἱ ἰδέαι αὐτῶν εἶναι πάντοτε ἀκριβεῖς, ἐπιμελῶς κλαδεύμεναι ἀπὸ πάσης ἀοριστίας καὶ ὑπερβολῆς. Οὐδεμίαν ἀποδίδουσι σπουδαιότητα εἰς τὰ ἀμοιροῦντα πρακτικῆς ἀξίας, ἀποστρέφονται τὰς γενικὰς θεωρίας¹ καὶ θεωροῦσιν ὡς συνώνυμα τὴν τρέλλαν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν. Τρέλλοι ὅμως οὐδαμῶς τῆς Ἑλλάδος ἀπαντῶνται² πλὴν τῶν Ἰονίων νήσων, αἵτινες εἶναι κατὰ ἤμισυ μόνον ἑλληνικαί. Ἄξια παρατήρησεως φαίνεται μοι ἡ δουλιότης αὐτῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Ἀγγλοὺς, τὸν θετικώτατον πᾶν λαὸν καὶ δωροφορήσαντα ἐν τούτοις τῇ ἀνωπότῃ τὸς μεγίστους αὐτῆς ποιητὰς καὶ φιλοσόφους³. Οὐδὲν ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες τῶν ἐ-

λαττωμάτων μεσημβρινοῦ λαοῦ, οὐδέποτε παραφέρονται ὑπὸ τῆς δογμῆς, μνησικακοῦσιν ἐπὶ μακρὸν¹, δὲν εἶναι ἐμπαθεῖς, ἀλλ' εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι ζηλότυποι καὶ φθονεροί. Ὑπὸ πάντα Ἑλλήνα κρύπτεται Γραικύλος. Ὁ Ἀλκιβιάδης δνειδίζόμενος ὅτι παλαίων δάκνει ὡς γυνή, «Οὐχί, ἀπεκρίθη, ἀ.λ.λ' ὡς ὁ λέων». Δίκαιον ὅμως εἶχεν ὁ δνειδίσας.

Τοιαύτη τις εἶναι καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ ἀνδρεία. Οἱ παραστήσαντες αὐτοὺς ὡς ῥωμαντικούς ἥρωας φιλέλληνας καὶ οἱ ἐπὶ ἀνανδρίᾳ σκώπτοντες Τούρκοι ἠπάθησαν ἐξ ἴσου, μόνος δὲ ὁ Ἀβού εἶπε τὴν ἀλήθειαν, ἰσχυρισθεὶς ὅτι εἰσὶν ἄνδρες μετὰ φρονήσεως καὶ ἐπιφυλάξεως. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι χρειὰς τυχοῦσης ἠγωνίσθησαν γενναίως ἐν παντὶ χρόνῳ, κατ' ἀντίθεσιν ὅμως πρὸς τοὺς Οὐγγυροὺς καὶ τοὺς Σέρβους οὐδέποτε ἐπεζήτησαν ἀφορμὰς πολέμου ἢ ἐδίψησαν μάχας. Τὸ φιλοπόλεμον φρόνημα εἶναι ἴδιον τῶν ἡμιβαρβάρων λαῶν, οὗτοι δὲ οἱ κατ' ἐξοχὴν πεπολιτισμένοι ἐλάτρευσαν πάντοτε τὴν Εἰρήνην², καὶ καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς εἰδωλολατρίας οὐδόλως ἀπέκρυψαν τὸ αἰσθημα τοῦτο ὡς αἰσχρὸν. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τροίας ἀποκάμνουσι πολεμοῦντες, παραπονοῦνται ὅτι ἰκανὰ ἤδη ὑπέστησαν χάριν τῆς καλῆς Ἑλένης τοξεύματα καὶ λιθασμούς, καὶ ἐπευφημοῦσι χαρμο-

οἱ δὲ Ἀγγλοὶ φιλόσοφοι, οὗς πρώτην φοράν βλέπομεν οὕτω ἀποτόμως καὶ ἀνεπιφυλάκτως τασσομένους ὑπερᾶν τοῦ Πλάτωνος, Καντίου καὶ Ἐγγέλου, διακρίνονται πρὸ πάντων διὰ τὴν ἀγγλικὴν θετικότητα μεθ' ἧς περικόπτουσι τὰ πτερά τῆς διανοίας τῶν, ὅπως καταστήσωσιν ἀσφαλεστέραν τὴν ἐπὶ γῆς πορείαν. Σ. Μ.

1. Ἄν ἐλάβανεν ὁ συγγραφεὺς τὸν κόπον νὰ ἐρωτήσῃ, ἤθελε μάθει ὅτι οὐδαμῶς τῆς γῆς συμβαίνουσι πλειονες ἢ ἐν Ἑλλάδι ἐν ἀναβαρσμίῳ ψυχῆς ἀνθρωποκτονίαι. Ἄπορον δὲ φαίνεται πῶς, ἐνῶ ἔμεινον ὀκτὼ ὅλας ἡμέρας παρ' ἡμῶν, δὲν ἔτυχε νὰ ἴδῃ τὸν «μὴ παραφερόμενον ἀλλὰ μνησικακὸν Ἑλληνα» συντρώγοντα ἢ συνουργούμενον μετ' ἀνθρώπου, ὃν γθὲς ἀπεκάλει μετὰ πολλῆς μετριοπαθείας ἀτιμον, κακοῦργον καὶ ὀλεθρῶν. Σ. Μ.

2. Ὁ ἐπιφανέστατος τῶν ναῶν τῆς «Εἰρήνης» ὑψοῦτο ἐν Ῥώμῃ. Σ. Μ.

1. Ἄν ἐλάβανεν ὁ συγγραφεὺς ἀνά χειρας τὴν τυχοῦσαν ἐφημερίδα ἢ περιοδικόν, ἤθελε πεισθῆ ὅτι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Πλάτωνος δὲν δύνανται νὰ εἰπωσὶ δύο λέξεις περὶ οἰουδήποτε ζητήματος ἀνευ ἀποπειρας διατυπώσεως γενικῆς θεωρίας, ἢ δὲ μονομανία αὐτῆ καθιστᾷ αὐτοὺς πολλὰκις ἀκαταλήπτους. Σ. Μ.

2. Ἡ παρατήρησις περὶ ἀνυπαρξίας τρελλῶν ἐν Ἑλλάδι, ἧς τὴν ἀκριβείαν δὲν δυνάμεθα δυστυχῶς νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀναμρισθήτητον, ἐλήφθη αὐτολεξεὶ ἐκ τοῦ Ἀβού. Σ. Μ.

3. Ἡ νεωτέρα κριτικὴ, προσεξάρχοντος τοῦ Τάινε, ἀπέδειξε τοὺς ποιητὰς τῆς Ἀγγλίας πιστοτάτους ἐρμηνεῖς τῶν πόθων καὶ φρονημάτων τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς χώρας, ἐν ἧ ἐγεννήθησαν,

σύνως τὸν Ἀγαμέμνονα, προτεινάντα αὐτοῖς νὰ φύγωσιν. Ἐν Σαλαμῖνι, καθ' ἃ διηγείται ὁ Ἡρόδοτος, μὲν ἤρκεσεν ἡ εὐγλωττία τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ἡ ἐπέμβασις τοῦ Πανός, ὅπως πεισθῶσι ν' ἀντιμετωπίσωσι τοὺς βαρβάρους. Ἀπ' ἀρχῆς δὲ ἕως τέλους τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου δὲν παύουσι ζητοῦντες τὴν εἰρήνην, καὶ πικρῶς καταφερόμενοι κατὰ τοῦ Περικλέους, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Θουκυδίδης. Ἀξία ἀναγνώσεως εἶναι καὶ ἡ παρ' Ἀριστοφάνει εὐχὴ τοῦ Τρυγαίου,

Ὅταν δ' ἔχεις τὸ πρόσωπον, ὦ Θεωρία
αἶον δὲ πνεῖς, ὡς ἡδὺ κατὰ τῆς καρδίας
γλυκύτατον, ὡσπερ ἀστρατείας καὶ μύρου.

Βεφραστικώτατος δὲ καὶ ὁ χορὸς τῶν Ἀθηναίων ἀγροτῶν,
Ἦδομαι κράνους ἀπηλλαγμένους τυροῦ τε καὶ κρομμύων.
Οὐ γὰρ φιλήθω μάχαις, ἀλλὰ πρὸς πῦρ διέλκων μετ' ἰανθῶν

ἑταίρων φίλων, ἐκκείας τῶν ξύλων ἄττα ἀν' ἡ
δυνάτατα τοῦ θέρου ἐκπεριμερισμένα
κάνθρακίζων τοῦρέβινθου, τήν τε φηγὸν ἐμπεριεῖον
ἅμα τὴν θρηῖταν κυνῶν, τῆς γυναικὸς λαομένης.

Οὐδέποτε ὑμνήθησαν ἀναιδέστερον τὰ θελγητρα τῆς εἰρήνης, πενήτηντα δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα ἡ φιλοψυχία αὐτῆ καὶ τὸ φιλήδονον μεταπίπτει εἰς ἀνανδρίαν, ὃ δὲ Πλάτων, ἀναζητῶν ἀντίδοτον κατὰ τοῦ κακοῦ, προτείνει ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» νὰ παύσῃ ἡ φοβερὰ τοῦ Ἄδου περιγραφή, νὰ μὴ ἀντηχώσῃ πλέον τὰ ἀπαίσια καὶ φρικαλέα ὄντοματα τοῦ Κοκύτου καὶ τῆς Στυγὸς καὶ νὰ ἐξοβελισθῶσι πάντες οἱ ὁμηρικοὶ στίχοι, ἐν οἷς περιγράφεται ὁ θάνατος ὡς ἡ μεγίστη τῶν συμφορῶν. Τοιοῦτοι διέμειναν μέχρι σήμερον οἱ Ἕλληνες. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἐπέδειξαν ἐσχάτως πολεμικωτάτην διάθεσιν, καὶ αἱ ἐφημερίδες αὐτῶν περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἔγραφον εἰμὴ περὶ πυ-

1. Ἀποῦ πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ μετέχοντες τοῦ πελοποννησιακοῦ ἀνῆκον εἰς τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν, τὴν τοσοῦτον κατὰ τὸν συγγραφέα μέχρις ἀναιδείας ἀπόλεμον, δὲν βλέπομεν τί ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ πολεμήσωσι πρὸς ἀλλήλους ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη, ἀν' ἐθεώρουν τῷ ὄντι τὴν ἐξ αὐτῶν ἐξαρτωμένην εἰρήνην ὡς τὸ ὑπέρτατον τῶν ἀγαθῶν. Τὸ δὲ ἀνωτέρω ἄσμα εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν διαθέσεων οὐχὶ τῆς φυλῆς, ἀλλὰ τῆς γεωργικῆς τάξεως, ἥτις ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου δὲν γνωρίζει

«οὐδὲν ἦδον ἢ τυχεῖν τὰ ἥδη ἴσπαρμένα».

Πάντες ἐνθυμούμεθα τοὺς ἐπὶ μαχητικῇ ὑμνουμένης ὑπὸ τοῦ συγγραφέως Σέρβους χωρικοὺς, ἀποκόπτοντας δακτύλους τῆς χειρὸς χάριν ἀστρατείας, ἐν δὲ Ἰταλίᾳ ἦκουσα ἀδομένην πιστὴν παρὰ φρασίν τῶν ἀνωτέρω ἀριστοφανεῶν στίχων:

Canti chi vuole d'elmi e corazze
L'ira e le stragi del Dio guerrier.
Io tra le donne pugno e le tazze,
Ebro non morto voglio cadere κτλ. Σ. Μ.

ρός, αἱμάτων καὶ ξιφῆρους ἀπελάσεως τῶν Τούρκων ἐξ Ἡπειροθεσσαλίας. Ὅτε ὅμως αἱ κυβερνήσεις τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἐσταμάτησαν τὸν στρατηγὸν Σούτζον παρὰ τὰ σύνορα, οἱ Ἕλληνες, καίτοι κατὰ τύπον διαμαρτυρηθέντες, ὑπερχάρησαν εὐχόμενοι ὀλοψύχως ν' ἀναλάβῃ ἀντ' αὐτῶν ἡ φιλέλλην Γαλλία τὸν κόπον τῆς κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείας!

Ἡ τοιαύτη ἐν τούτοις διάθεσις οὐδόπως ἐμποδίζει τοὺς Ἕλληνας ν' ἀγωνισθῶσιν ἀνδρικῶς, ὁσάκις ἀποβῇ ὁ ἀγὼν ἀναπόφευκτος καὶ ἀδύνατος ἢ ἄνευ αἰσχρῆς ὑποχώρησις. Ἀλλ' οὐδὲ τότε λησμονοῦσιν ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι τὸ πολυτιμώτατον τῶν κτημάτων καὶ μεγίστη ἀνοησία τὸ νὰ ἐκθέτῃ τις ἄνευ ἀπολύτου ἀνάγκης τὸ παμφίλιτον σαρκίον. Ἡ τόλμη προξενεῖ αὐτοῖς ἀπορίαν καὶ τὸ ῥιψοκίνδυνον ἐμπνέει περιφρόνησιν, ἐν δὲ ταῖς μάχαις αὐτῶν οὔτε τὸ πάλαι οὔτε σήμερον παρεσύρθησάν ποτε εἰς παράτολμα καὶ φιλοκίνδυνα κινήματα. Ὁ Ὀμηρὸς ἀντιτάσσει εἰς τὸ ὀρηκτικὸν θράσος τῶν Τρώων τὴν παράταξιν τῶν Ἀργείων, κατὰ δὲ τὸν Θουκυδίδην οἱ Λακεδαιμόνιοι προὐχώρουν βραδέως εἰς τὸν ἀγῶνα, ἡγουμένων τῶν αὐλητῶν, πρὸς ῥύθμισιν τοῦ βήματος καὶ συγκράτησιν τῶν στρατιωτικῶν στίχων. Οὐδέποτε ἠσπάζθησαν οἱ Ἕλληνες τὴν ἰδέαν τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν ἱπποτῶν τοῦ μεσαιῶνος, καθ' ἣν ἡ διὰ τῆς ἀνδρείας νίκη εἶναι πολὺ ἐνδοξότερα τῆς διὰ τοῦ δόλου, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τὴν γνώμην τοῦ Μονταίγνιου, κηρύττοντος ἀληθῆ νικητὴν τὸν τὰ πλεῖστα ἐκ τοῦ πολέμου ὠφελήεντα, καὶ τὸ παράγγελμα τοῦ Λυσάνδρου χρησιμωτάτην νομίζοντος ἐν πολέμῳ, πλὴν τῆς λεοντῆς, καὶ τὴν ἀλωπεκῆν. «Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, λέγει ὁ Ἄδου, οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν πρὸ πάντων ὡς ἀκροβολιστὰι κρυπτόμενοι ὀπισθεν θάμβρον. Καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη συνειθίζουσι σκοπεύοντες νὰ σπρίζωσι τὸ ὄπλον εἰς δένδρον ἢ βράχον, οἱ δὲ κυνηγοὶ οὐδέποτε πυροβολοῦσιν ἱπτάμενον τὸ θήραμα». Τὴν κυνηγετικὴν ταύτην συνήθειαν θεωροῦμεν ὡς φαινόμενον χαρακτηριστικὸν καὶ ἄξιον τῆς μελέτης τῶν ψυχολόγων.

1. Εἰς τοῦτο οὐδὲν ἔχομεν ν' ἀντείπωμεν. Σ. Μ.

2. Δύσκολον εἶναι νὰ συνδυάσωμεν τὰ ἀνωτέρω πρὸς τὴν ῥῆσιν τοῦ Θουκυδίδου καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι διεκρίνοντο ὡς «παρὰ δύναμιν τολμηταὶ καὶ παρὰ γνώμην κινδυνευταί», ἐκτὸς μόνον ἀν' ὑποθέσωμεν ὅτι, ὅπως τοὺς Θεσσαλοὺς, τοὺς Ἀκαρνανάς, τοὺς Μανιάτας καὶ τοὺς Ἐπτανήσιους, οὕτω καὶ τοὺς Ἀθηναίους δὲν θεωρεῖ ὁ συγγραφεὺς ὡς γνησίους Ἕλληνας. Σ. Μ.

3. Τὸ συνηθέστατον ἐν Ἑλλάδι θήραμά εἰσιν αἱ ὄρνυγες καὶ τρυγόνες, αἵτινες μόνον ἱπτάμεναι πυροβολοῦνται. Σ. Μ.

Ἄδύνατον εἶναι μετὰ ταῦτα ν' ἀποκρύψωμεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν πάντοτε ψυχοκάρδιος φυλῆ. ἀλλὰ παρηγορούμεθα ἀναλογιζόμενοι ὅτι οἱ Μαγυάροι καὶ Πολωνοὶ οὐδὲν ἄλλο ἐκαρπώθησαν ἐκ τοῦ ἀκοιμήτου ἐν τῷ στήθει αὐτῶν ἡφαιστείου εἰμὴ μόνον τὸν θαυμασμόν καὶ τὸν ἔρωτά τῶν γυναικῶν, τὸν μὴ ἀρκούντα μόνον πρὸς ἐθνικὸν βίον. Τὴν ἀκρόπολιν τῆς Τροίας ἐξεπόρθησεν οὐχὶ ὁ Ἄϊας, ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεύς, ὅστις εὐκαταῖον εἶναι νὰ διαμείνῃ ἐπὶ πολὺν ἀκόμη χρόνον ὁ ἐθνικὸς ἦρωρ τῶν Ἑλλήνων!

Μεταβαίνω ἤδη εἰς τὸ ἀποτελεῖν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ σήμερον τὴν ὑπεροχὴν τῆς φυλῆς ταύτης. Ὡς ὁ οὐρανὸς οὕτω καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ διάνοια ἀκτινοβολεῖ, οὐδ' ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ ζωηρότερον τούτου φῶς, θαμβοῦν καὶ γοητεῦν τὸν ἐπισκοποῦντα ἐν Ἑλλάδι τὴν φύσιν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Ἰουβέρτης διαίρει τὰς ἀνθρωπίνους ψυχὰς εἰς θερμὰς καὶ φαιδρὰς, ἀσυγκρίτως δὲ φαιδρῶτα πάντες ἄλλης εἶναι ἡ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Πάντες ἐν τῇ εὐδαίμονι ταύτῃ χώρᾳ ἔχουσιν ἀντίληψιν θαυμασίαν καὶ οὐδεμίαν γνωρίζουσιν ἠδονὴν μείζονα τῆς τοῦ μανθάνειν, ὃ δὲ ταπεινότερος ἀγωγιότης ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ φῶς ὅσον οἱ μαθηταὶ τοῦ Πυθαγόρα καὶ τοῦ Σωκράτους. Ὡς τὸ πάλαι λατρεύουσι καὶ σήμερον οἱ Ἕλληνες τὸν ἥλιον. Ἄν δὲ ἡ καρδία των ἀναπαύεται ἀκύμων ὡς ἡ περιβρέχουσα αὐτοὺς θάλασσα, ἡ διάνοια ἀπ' ἐτέρου εἶναι ὡς ὁ οὐρανὸς ἀνέφελος, καὶ αἱ ἰδέαι ἔχουσι καθαρότητα καὶ ἀκρίθειαν ὅσην καὶ αἱ γραμμαὶ πάσης ἑλληνικῆς σκηνογραφίας. Ὡς δὲ τῆς φύσεως ὁ ὀρίζων εἶναι πάντοτε στενὸς καὶ περιορισμένος, οὕτω καὶ ὁ τῆς ψυχῆς οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ ἐκταθῇ μέχρι τοῦ ὑπερφυσικοῦ².

1. Μετὰ τὸν τρόπον δι' οὗ ὠμίλησεν ἀνωτέρω περὶ τοῦ Ὀδυσσεύς, ἡ εὐχὴ αὐτῆ φαίνεται ἡμῖν ὅπως οὐκ ἀπρόδοξος· εὐτυχῶς ὁ κ. Reinach δίδει ἡμῖν κατωτέρω τὴν ἀδειαν, ἀποῦ ἀνακτῆσωμεν τὴν Κωνσταντινούπολιν, νὰ γείνωμεν καὶ ἡμεῖς τίμιοι ἄνθρωποι. Σ. Μ.

2. Τὰ ἐννέα δέκατα τῆς ἑλληνικῆς χώρας εἶναι παράλια καὶ ὁ λαὸς αὐτῆς κατ' ἐξοχὴν θαλασσίνορ, ἔχων ἀκαταπαύστως πρὸ αὐτοῦ τὸν εὐρύτατον τῶν ὀριζόντων ἀδύνατον λοιπὸν ν' ἀποδώσωμεν εἰς τοιαύτην στενότητα τὴν ἀντιπάθειαν τῆς φυλῆς πρὸς τὸ ὑπερφυσικόν, ἥτις προέρχεται πολὺ μᾶλλον ἐκ τῆς ἡδύτης τῆς ἑλληνικῆς φύσεως καὶ τῆς εὐκολίας τοῦ βίου, καθιστώσης πολὺ μικροτέραν ἢ παρὰ τοῖς ταλαιπωρουμένοις ἐν ψύχει, ὄμβρῳ καὶ σκότει ἀρκείοις λαοῖς τὴν ἀνάγκην ὑπερφυσικῆς παρηγορίας. Περὶ τούτου ὠμίλησεν θαυμασίως ὁ Ρενάν, ὁ Taine καὶ ὁ Dumont, ὃ δὲ κ. Ρεϊνάχ, μὴ θέλων νὰ φανῇ ἀντιγράφων ὅσα εἶπον οὗτοι, ἔκρινεν εὐλόγον νὰ τὰ χαλάσῃ. Σ. Μ.

Καίτοι ὅμως θετικοὶ ὡς Ἀγγλοὶ οἱ Ἕλληνες διετήρησαν τὴν λεπτότητα τῶν μεσημβρινῶν λαῶν, τῶν Ἰταλῶν, τῶν Περσῶν καὶ τῶν Τούρκων¹· ἀλλ' ἡ εὐθύτης τῆς κρίσεως αὐτῶν εἶναι ἀπαράμιλλος καὶ οἱ συλλογισμοὶ ἀκριβεῖς ὅσον τὰ γεωμετρικὰ σχήματα τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων. Ἡ εὐθυκρίσια αὕτη, ἡ ἀκαταγώνιστος λογικὴ καὶ ἡ ἀσβεστος διψὰ μαθήσεως ἀποδεικνύουσιν αὐτοὺς γνησίους ἀπογόνους τῶν ἄλλοτε μεγάλων Ἑλλήνων. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἡ ἐπιβρόχὴ τῆς φύσεως ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τοσοῦτον παντοδύναμος, ὥστε οὐδόπως ἴσχυσαν αἱ ξενικαὶ κατακτήσεις νὰ μεταβάλωσι εἰς τὰ οὐσιώδη τὴν φυλὴν, ἢ μᾶλλον οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ Ἀῦροι, Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σλαῦοι ἐξελληνίσθησαν, νικηθέντες ὑπὸ τῆς ἡττηθείσης Ἑλλάδος. . .

Πᾶσα ἑλληνικὴ κεφαλή εἶναι ἀεὶποτε πλήρης ἰδεῶν, τοσοῦτον ὅμως ὑγιεῖς καὶ εὐρωστοὶ εἰσὶν αἱ ἰδέαι αὐταί, ὥστε οὐδόπως ἐπηρεάζουσι τὴν εὐθυμίαν τοῦ χαρακτῆρος. Ὁ Μονταίγνιος θεωρεῖ ὡς ἀνόητον καὶ ἀναρμόσσοτον ἐνδύμα τὴν μελλογαλιανδρικήν· οἱ ἄνθρωποι συνειθίζουσι νὰ περιβάλλωσι τὴν φρόνησιν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἐπινοστήμην, οἱ Ἕλληνες ὅμως οὐδέποτε ἐστερῆσαν τοιαύτην περιβολὴν, ὡς δὲ παρετήρησεν ὁ Ρενάν «ἡ εὐθυμία διάθεσις καὶ ἡ ἠδονὴ τοῦ ζῆν διέμειναν προσόντα ἐξόχως ἑλληνικά». Καὶ πῶς ὄχι, ἀποῦ ἡ χώρα εἶναι ὠραία, ὁ οὐρανὸς ἀνέφελος καὶ ὀλίγα τινὰ λάχανα καὶ ὀπώραι ἀρκουσι πρὸς χορτάσμην καὶ φυγάδευσιν τῆς μελαγχολίας; Ἡ αὐτοχειρία εἶναι ἄγνωστος ἐν Ἑλλάδι², οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἀποδύονται ἄδοντες εἰς τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, καὶ οὐδέποτε ἀπελπίζονται, ἐφ' ὅσον μένουσιν αὐτοῖς βραχίονες πρὸς ἐργασίαν. Ἡ τοιαύτη ἐλαστικότης τοῦ χαρακτῆρος διπλασιάζει τὴν ἀξίαν τῆς διανοητικῆς αὐτῶν ὑπεροχῆς. Πάντοτε ἡπατήθησαν οἱ νομίσαντες ὅτι κατέβαλον δριστικῶς τοὺς Ἕλληνας, ἀντλοῦντας ἀεὶποτε νέας δυνάμεις ἐκ τῆς πτώσεως αὐτῶν κατὰ γῆς. Οὐδὲ κατὰ τὰς

1. Ὁ Σκωττὸν ἀνδρὸς καὶ οἱ ἐμυθιστάτοι τῶν κοιτικῶν δικαστέλλουσι τοὺς Τούρκους ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνατολικῶν λαῶν, Περσῶν, Ἀράβων καὶ λοιπῶν, ὡς στερουμένους τῆς λεπτότητος ταύτης καὶ οὔτε γλωσσαν, οὔτε φιλολογίαν οὔτε τέχνην κατορθώσαντας ν' ἀποκτήσωσιν ἰδίας. Σ. Μ.

2. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐνθυμούμεθα ἐννέα ἐν μόναις ταῖς Ἀθήναις αὐτοχειρίας. Ἄν δὲ εἶναι ἀκριβεῖς οἱ ἐσχάτως δημοσιευθέντες ἐν τῇ «Βρετανικῇ Ἐπιθεωρήσει» στατιστικοὶ πίνακες τῆς αὐτοχειρίας ἐν Εὐρώπῃ, αἱ ἀνωτέρω ἐννέα, ἐν διαστήματι ἐνὸς ἔτους καὶ πληθυσμῷ ἐξήκοντα χιλιάδων αὐτοχειρίας· ἀρκουσι ὅπως ἀσφαλίσωσι τῇ Ἑλλάδι ἱκανῶς εὐπρόσωπον θεσιν ἐν τῇ στατιστικῇ ταύτῃ. Σ. Μ.

Ολιβερωτάτας τῆς ἱστορίας ἡμέρας ἀπηλιπίστησαν οὗτοι περὶ τοῦ μέλλοντος ἢ ἐθεώρησαν ὡς ἀμφίβολον τὴν τελικὴν αὐτῶν νίκην. Ταύτην ὁμῶς δὲν περιμένουσιν ὡς μοιραῖον γεγονός, ἀλλὰ κάλλιστα γνωρίζοντες ὅτι ἔσται τὸ ἔπαθλον πεισματώδους ἀγῶνος, εἰργάσθησαν καὶ προώδυσαν ἀπὸ πεντηκονταετίας ὅσον οὐδεὶς ἄλλος λαός. Μόλις ἐλευθερωθέντες ἔσπευσαν νὰ συστήσωσι σχολεῖα, φυτρῶσαντα δίκην μυκῆτων ἐκ τῆς ἐλληνικῆς γῆς, ἅμα κατέλιπον αὐτὴν οἱ Τούρκοι. Τὰ χθῆς παληκάρια καὶ οἱ πειραταὶ μετεμορφώθησαν εἰς διδασκάλους καὶ σπορεῖς ἰδεῶν. Τὰ ὀνόματα τῶν χαλκεντέρων ἀποστόλων τοῦ Κοραῆ, τὸ τοῦ Δούκα, τοῦ Οἰκονόμου, Βάμβα, Κούμα καὶ Γενναδίου πρέπει νὰ χαραχθῶσι χρυσοῖς γράμμασιν ἐπὶ τοῦ ἀετώματος τοῦ νέου Μουσείου. Τὸ δὲ μάλλον ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ὅτι οὔτε τοῦ Καποδιστριαίου οὔτε τοῦ Ὀθωνος ἡ κυβέρνησις ἐδέησε νὰ μεριμνήσῃ ὅπως δῆποτε ὑπὲρ ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐφρόντισαν περὶ τούτου οἱ ἴδιοι. Ἡ ἀκαδημία, τὸ πολυτεχνεῖον, τὸ Ἀρσάκειον καὶ τὸ πανεπιστήμιον ἐκτίσθησαν ὑπὸ πλουσίων Ἀθηναίων ἐμπόρων¹, ὧν τὰ τέκνα καταβάλλουσι σήμερον τοὺς μισθοὺς τῶν καθηγητῶν. Τὸ ἀξιοθαύμαστον ἐνστειζον τῆς φυλῆς ἐκδηλοῦται πληρέστατα ἐν τῇ νεώσῳ δημοσιευθείσῃ στατιστικῇ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι. Τὸ πανεπιστήμιον ἀριθμεῖ σήμερον ἑβδομηκοντα τέσσαρας καθηγητὰς² καὶ χιλίους τετρακοσίους φοιτητὰς, τὰ δεκαοκτὼ γυμνάσια ἔχουσιν ἑκατὸν εἰκοσιοκτὼ καθηγητὰς καὶ δισχιλίους τετρακοσίους ἐξήκοντὰ μαθητὰς, τὰ δὲ διπλάσια ἑλληνικὰ σχολεῖα διακοσίους ὀγδοήκοντα διδασκάλους καὶ ἑπτὰκις χιλίους ἑξακοσίους τεσσαράκοντα καὶ πέντε μαθητὰς. Τὰ δημοτικὰ τέλως σχολεῖα εἶναι πολυαριθμότερα τῶν δῆμων τοῦ κράτους, ὑπάρχοντος διδασκῆτορος καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐλαχίστοις χωρίοις, οὐδεὶς δὲ ἔτυχέ ποτε νὰ ἴδῃ οὐδ' ἓνα νεόν

1. Ὁ Βαρβάκης, Ἀρσάκης, Σίνας καὶ λοιποὶ ἦσαν κατὰ τὸν συγγραφέα ἔμποροι Ἀθηναῖοι, πρῶτιμότερον ὁμῶς πάλιν τοῦτο τῆς ἀποδοθείσης αὐτοῖς ἐσχάτως παρά τινων βουλγαρικῆς ἢ ῥωμανικῆς ἐθνικότητος. Σ. Μ.
2. Ὡς ἀνωτέρω ἐξώγκωσε τὰς ὑπαρχούσας ἢ ἀπέδωκεν ἡμῖν ἀνυπάρχοντες κακίας, οὕτω ἀντιστρόφως ἐνταῦθα θεωρεῖ ὁ συγγραφεὺς ὡς πλεονέκτημα τοὺς ἐδδομήκοντὰ τέσσαρας πανεπιστημιακοὺς καθηγητὰς, ἐνῶ ἂν ἠρώτα περὶ τούτου, ἤθελε πληροφορηθῆναι ὅτι ὁ ἀνωτέρω ἀριθμὸς καθηγητῶν καὶ ἡ χάριν αὐτῶν δαπάνη ἐξακοσίων χιλιάδων δραχμῶν, ἐνῶ διακόσια μόνον καταβάλλονται ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, θεωρεῖται παρὰ παντός συμφερονῶντος Ἑλλήνος ὡς πληγὴ, σκάνδαλον, ἀίσχος καὶ ἀσυνειδησία. Σ. Μ.

Ἑλληνα μὴ γνωρίζοντα ἀνάγνωσιν καὶ γραφῆν¹. Ὡς ἐπὶ Πλουτάρχου Ἑλλήν καὶ μαθητῆς εἶναι καὶ σήμερον ἀκριβῶς συνώνυμα. Οἱ δῆμοι δαπανῶσι τὸ δέκατον ἔκτον τῶν προσόδων αὐτῶν ὑπὲρ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἥτις εἶναι ἐν Ἑλλάδι ἀμισθος καὶ ὑποχρεωτική. Ὁ δημοδιδάσκαλος εἶναι ὁ προεστὼς τοῦ χωρίου καὶ ὑπέρτερος τοῦ παρέδρου καὶ τοῦ ἱερέως. Ὡς ἄλλοτε ὁ Ἄβου ἀπηντήσαμεν καὶ ἡμεῖς πλείστα ὑπαίθρα σχολεῖα ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Ἀττικῇ, ὧν οἱ μαθηταὶ ἠκροῦντο τοῦ διδασκάλου μετὰ τσαυτῆς προσηλώσεως, ὥστε οὐδεμιᾶς ἤξιωσαν προσόχῃς τὴν διαβαίνουσαν ἡμῶν συνοδείαν², ἐνῶ οἱ Γάλλοι παῖδες προσέχουσι καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἱπταμένας μυίας. Τὸ κατ' ἐμὲ οὐδὲ ὅπως εὐρίσκω γελοῖον τὸν ἐν Ἑλλάδι ὑπηρετοποιητὴν, οὐδὲ τὸν Κανάρην διδασκόμενον πεντηκονταετῆ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαῖτου.

Ἡ ἐλληνικὴ εὐφυΐα, λάμπουσα ἐν τῷ βλέμματι τοῦ ἀγωγιάτου ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ ἐπιστήμονος ἢ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός, ἐκδηλοῦται εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, τὴν πολιτικὴν, τὴν φιλοσοφίαν, τὰς ἐπιστήμας, τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸν ἀρτιγέννητον κοινωνικὸν βίον. Ὅπου δῆποτε ἀπόβῃ, δὲν βραδύνει ὁ πολυπράγημων Ἑλλήν νὰ καταλάβῃ τὴν πρόωτην θέσιν, ἐν Κωνσταντινουπόλει, Θεσσαλονίκῃ, Σμύρνῃ, Τεργεστῇ καὶ αὐτῇ τῇ Μκασαλίᾳ, ἰδρύων πανταχοῦ σχολεῖον ἀντικρὺ τοῦ ἐμπορικοῦ καταστήματος. Μόνον ἀρχικὸν κεφάλαιον ἔχων δέμα σταφίδος ἢ πίθον ἐλαιῶν γίνεται ἑκατομμυριούχος καὶ ἀποθησκων κληροδοτεῖ τὴν περιουσίαν του εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα. Χαρακτηριστικώτατον δὲ κληροδότημα φαίνεται μοι τὸ τῆς γραίας ἐκείνης ἐν Σμύρνῃ Ἑλληνίδος, ἥτις μόνον κτήμα ἔχουσα μίαν ἀγελάδα κατέλιπε ταύτην εἰς τὸ πανεπιστήμιον. Ὁ κρίνων τοὺς Ἑλλήνας πρέπει νὰ θεωρήσῃ ὡς διακριτικώτατον τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν γνώρισμα τὴν ἐπιμονὴν τῆς βουλήσεως καὶ ἀπερίσπαστον ἐπιδίωξιν ὀρισμένου πινὸς σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ἐπι-

1. Ἄν ἦτο ἡ πληροφορία τοῦ συγγραφέως ἀληθεστέρα τῶν ἄλλων, ἀξία τῷ ὄντι μακαρισμοῦ ἤθελεν εἶναι ἡ χώρα, ἐν ἣ ὄντε αὐτόχειρες ὑπάρχουσιν, οὔτε φρενοβλαβεῖς, οὔτε ἀγράμματος κατεῖς, δυστυχῶς ὁμῶς κατὰ τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς εἰς μόνον μεταξὺ δεκαπέντε Ἑλλήνων γνωρίζει ἀνάγνωσιν καὶ γραφῆν. Σ. Μ.
2. Ἀρνούμενος τὴν περιέργειαν καὶ τὸ φιλόκαινον τῶν Ἑλλήνων ὁ συγγραφεὺς ἀντιφάσκει οὐ μόνον πρὸς τὰ πρόγματα καὶ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ περιηγητὰς, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἑυαγγέλιον, ὅπερ περιγράφει αὐτοὺς «πρὸς οὐδὲν ἄλλο εὐκαιροῦντας ἢ λέγειν καὶ ἀκούειν τι καιρῶν». Σ. Μ.

τουγάνει πάντοτε, ἂν δὲν ἀποθάνῃ πρόωρος. Ἡ ἐπιμονὴ αὐτῶν καὶ ἡ ἱκανότης τῆς συμμορφώσεως πρὸς τὰς περιστάσεις εἶναι μείζων τῆς τῶν Ἀρμενίων καὶ αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων. Οὐδεὶς ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ πειρασμὸς δυνάμενος ν' ἀποτρέψῃ τῆς ἐπιδιώξεως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ τὸν Ἑλληνα, ὅστις μιμούμενος τοὺς ἑταίρους τοῦ Ὀδυσσεὺς φράσσει τὰ ὄτα του εἰς τὸ ἄσμα τῶν Σειρήνων¹. Οἱ ἵπποι τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι ὠκύποδες ὡς οἱ τῶν Ἀγγλων καὶ τῆς Νορμανδίας, οὐδέποτε ὁμῶς ἀφηνιάζουσιν², ἀλλὰ βραδέως καὶ ἀσφαλῶς προχωροῦντες φθάνουσιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Ἑλικωνός, τὴν ἐπιπόνως καὶ εἰς τὰς αἰγας προσιτῆν.

Ἄλλ' οὐδὲ τεχνίτης ἔπαυσεν ὧν ὁ λαὸς οὐτος, ὅστις κύπτων ὑπὸ ἀφάρκτον ζυγὸν ἐξήκολούθει νὰ θαυμάζῃ τὴν ἀωριότητα τοῦ κόσμου, ὡς ἔλεγεν ὁ Λεονάρδος Βίγκης, καὶ νὰ ἐκτιμᾷ κατ' ἀξίαν τὸ σύμμετρον σχῆμα τῶν ὀρέων του, τὴν διαύγειαν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν στιλπνότητα τῆς θαλάσσης. Τὰ δημοτικὰ αὐτοῦ ἄσματα εἶναι πλήρη θαυμασίων περιγραφῶν, τὴν δὲ λέξιν καλῶς³ προφέρει μεθ' ὅσης Ἰταλὸς περιπαθοῦς ἐμφάσεως τὰ bella, dolce, gentile. Ὁ ἱρατισμὸς τῶν χωρικῶν εἶναι ἐξαιρετικῶς φιλόκαλος, καὶ ἀποδίδεται καὶ σήμερον εἰς τὰ στολίδια ὅση

1. Πολὺ φοβοῦμεθα ὅτι ὀλόκληρος ἡ ἀνωτέρω φράσις περὶ τῆς ἀπερίσπαστου ἐπιμονῆς τῶν Ἑλλήνων, ἀνωτέρας καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς, ἐγγράφη μόνον καὶ μόνον χάριν τῆς ἐν τέλει κλασσικῆς ἀναμνήσεως. Σ. Μ.
2. Ὡς εἰς τοὺς ἀνθρώπους οὕτω καὶ εἰς τὰ ζῶα τῆς Ἑλλάδος ἀποδίδει ὁ συγγραφεὺς ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ ἐλαττώματα καὶ προτερήματα, ἅτινα δὲν ἔχουσι. Πασίγνωστον εἶναι ὅτι τὸ μέγιστον καὶ συνηθέστατον ἐλάττωμα τῶν ἐλληνικῶν ἵππων εἶναι ἡ διάθεσις πρὸς ἀφηνιάσιν ἢ, ὡς συνηθὺς λέγεται, «τὸ βαρυκέφαλον», τοῦ ὁποῖου λαθῶν πείραν ὁ Ἄβου ἰσχυρίζεται, ὅτι ἕνεκα τούτου ὀνομάζονται οἱ ἵπποι ἐν Ἑλλάδι ἀλογα, ἦτοι deraisonnables. Σ. Μ.
3. Ὁ συγγραφεὺς, τρέχων καὶ πάλιν κατόπιν παρομοιώσεως, ἀγνοεῖ, φαίνεται, ὅτι ἡ λέξις καλῶς μετέβαλε σχηματῶν ὥστε ἂν τῷ ὄντι προφέρει αὐτὴν ὁ ἐλληνικὸς λαὸς μετὰ τσαυτῆς περιπαθοῦς ἐμφάσεως, ὅπερ δὲν ἔτυχεν ἡμεῖς νὰ παρατηρήσωμεν, τοῦτο ἤθελε σημαίνει, οὐχὶ ὅτι εἶναι τεχνίτης, ἀλλ' ἐκτιμητῆς τῆς αγαθότητος καὶ δικαιοσύνης, πρὸς ἣν παριστᾷ αὐτὸν ὁ κ. Ρεῖνᾶχ τρέφοντα ἀπὸ τῶν μυθολογικῶν χρόνων μέχρι σήμερον ἀκατανίκητον ἀντιπάθειαν. Ἄλλ' ὡς ἴσως παρετήρησεν ἡδὴ ὁ ἀναγνώστης, ὅσα ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους τοῦ βιβλίου του λέγει ὁ συγγραφεὺς, ἀποδεικνύουσιν ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον τῶν ὅσα θέλει νὰ εἴπῃ. Σ. Μ.

καὶ ἐπὶ Πλάτωνος σπουδαιότης. Πλὴν πούτου πάντες εἶναι μισοτικοί. Μετὰ δύο ἢ τρεῖς αἰῶνας, ἀφοῦ πραγματοποιηθῇ ἡ μεγάλη ἰδέα, καὶ παράσχη ὁ θρίαμβος εἰς τοὺς Ἑλλήνας ἀνεσιν καὶ εὐπορίαν, θέλουσι δωροδορήσει καὶ πάλιν ἀριστουργήματα εἰς τὴν Εὐρώπην, δροσίζοντες τὰ ἐξηραμένα χαλῆ τῶν ἡμετέρων ἐργῶν εἰς διαυγῆ νάματα παιήσεως ἀληθοῦς. Ἀδιστακτικῶς πιστεύω ὅτι θέλει ἀναζήσει ὁ λαὸς τοῦ Φειδίου καὶ Σοφοκλέους, ἀφοῦ οὐδέποτε ἐξέλιπεν ὁ λαὸς τοῦ Ἀριστοφάνους. . . .

Ἄνακεφαλαίων τὰς σημειώσεις ταύτας δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι ὡς ἐπρώτευσαν οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς εὐφυΐας αὐτῶν ἐν τῷ παλαιοῦ κόσμῳ, οὕτω ὑπερπῆδῶντες διὰ τῆς αὐτῆς εὐφυΐας τὰ ἐπιπροσθούνητα προσκόμματα θέλουσι πρωτεύσει καὶ πάλιν ἐν Ἀνατολῇ. Ἡ ἠθικὴ αὐτῶν ἐνδεῖα ἔσαι ἴσως πλεονέκτημα κατὰ τὸν φιλελευθέρων ἀγῶνα, ἐπιτρέπουσα ν' ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ πληρώσεως τῶν πόθων αὐτῶν μετὰ πολὺ μείζονος εὐστορίας ἢ ἂν ἔφερον ἐπ' ὤμων τὰ βαρῆ φορτίον τῆς σαζωνικῆς ἰδέας τοῦ καθήκοντος¹. Ἀφοῦ δὲ νικήσωσιν ὀριστικῶς καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς ἀναστῆθῃ, οἱ πολῖται αὐτῆς ἔχουσιν ἀρκαῦσαν ναυμασίωσιν ὅπως ἀνακαλύψωσιν, ὅτι αὐτὸ τὸ συμφέρον ἐπιβάλλει αὐτοῖς νὰ γείνωσι τέλος πάντων τίμιοι καὶ φιλαλήθεις².

Ε. Δ. Ροῖανης

ANEY OIKOGENEIAS

[Μυθιστόρημα Ἐκτορος Μαλὸ βραβευθὲν παρὰ τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μετάφρασις Α. Ρ. Παγκαθῆ].

ΙΑ' Εἰς τὸν ποταμὸν.

Ὅταν δ' ἐπέστρεψα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, βαρεῖαν ἔχων τὴν καρδίαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρυθροὺς, εὗρον παρὰ τὴν αὐλαίαν θύραν τὸν ξενο-

1. Ἄν ἡ γερμανικὴ ἰδέα τοῦ καθήκοντος εἶναι βάρος ἐν τῷ ἀγῶνι, πρὸς μόνον τοῦ θώρακος τὸ βάρος δύναται νὰ παραβληθῇ, ὅπερ οὐδὲ ὅπως ἐκάλυσε τοὺς Γερμανοὺς νὰ φθάσωσι μετὰ θαυμαστῆς ταχύτητος μέχρι Παρισίων. Πολὺ δὲ φοβοῦμεθα ὅτι οὐδὲ κατὰ ἐν βῆμα θέλουσι δυνηθῆναι οἱ Ἕλληνες νὰ προσεγγίσωσιν εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῶν, πρὶν ὑποτάξωσι τὴν ῥάχιν των εἰς τὸ φορτίον τοῦ καθήκοντος. Σ. Μ.
2. Ἀγνοοῦμεν ποῖαν ἐντύπωσιν θέλει προξενῆσαι τοῖς Γάλλοις τὸ εἶδος τοῦτο ἀπολογίας, εἰς ἡμᾶς ὁμῶς ἐνθυμίζεις τὴν τοῦ συνηγόρου τοῦ Σπανοῦ, παραστήσαντος τοῖς δικασταῖς, ὅτι ὁ πελάτης αὐτοῦ διέπραττεν ὅπως οὐκ ἀνηθικούς πράξεις ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ νὰ πλουτήσῃ καὶ νὰ ζήσῃ ἔπειτα ὡς τίμιος καὶ ἀγαθὸς οἰκογενειάρχης, ὡς καὶ ἔπραξεν ἅμα ἀποκατήσας τὴν ἀρκαῦσαν πρὸς τοῦτο περιουσίαν. Σ. Μ.

δόχον, ὅστις μὲ ἠτένισεν ἐπὶ χρόνον μακρὸν.
Ἐν ᾧ δ' ἔμελλον νὰ διέλθω διὰ νὰ προφθάσω
τοὺς κύνας, μοι ἀπέτεινε τὸν λόγον.

— Λοιπὸν; μοι εἶπεν, ὁ κύριός σου;

— Κατεδικάσθη.

— Εἰς πόσον;

— Εἰς δύο μηνῶν φυλακὴν.

— Καὶ πόσον πρόστιμον;

— Ἐκατὸν δραχμῶν.

— Δύω μῆνας, ἑκατὸν δραχμάς, ἐπανελάβε
δὲς ἡ τρεῖς.

Ἡθέλησα νὰ προχωρήσω, ἀλλὰ καὶ πάλιν μὲ
διέκοψε.

— Καὶ τί θὰ κάμῃς τούτους τοὺς δύο μῆνας;

— Δὲν ἤξεύρω, κύριε.

— Ἄ! δὲν ἤξεύρεις; Ἐχεις χορήματα, πι-
στεύω, νὰ ζήσης καὶ νὰ θρέψῃς τὰ ζῶά σου;

— Ὅχι, κύριε.

— Τότε λοιπὸν ἐλπίζεις ὅτι ἐγὼ θὰ σὲ τρέφω.

— Ὅχι, κύριε· τίποτε δὲν ἐλπίζω.

Οὐδὲν ἀληθέστερον. Παρ' οὐδενὸς τίποτε δὲν
ἤλπιζον.

— Καὶ ἔχεις, φίλτατε, δίκαιον, ἐξηκολούθη-
σεν ὁ ξενοδόχος. Ὁ κύριός σου μοι χρεωστεῖ
πολλὰ χρήματα ἤδη, καὶ δὲν ἠμπορῶ δύο μῆ-
νας νὰ προκαταβάλω διὰ σέ, χωρὶς νὰ ἤξεύρω
ἂν ὡς τέλους θὰ πληρωθῶ. Πρέπει ν' ἀναχω-
ρήσης.

— Ν' ἀναχωρήσω; καὶ ποῦ θέλετε νὰ ὑπάγω,
κύριε;

— Ἄ! δὲν εἶναι τοῦτο ἐδική μου φροντίς.
Δὲν εἶμαι πατήρ σου, καὶ οὔτε κύριός σου δὲν
εἶμαι. Πῶς θέλεις νὰ σὲ κρατήσω;

Ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἔμεινα ἐν ἀμηχανίᾳ. Τί νὰ
εἶπῶ; Ὁ ἄνθρωπος εἶχε δίκαιον. Διατί νὰ μὲ
κρατήσῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν του; Τί τῷ ἤμην;
Στενοχωρία καὶ βόρος.

— Ἐμπρός, φίλτατε. Λάβε τοὺς σκύλους σου
καὶ τὸν πίθηκά σου, καὶ δεῖξέ με τὴν βράχιν σου.
Ἐννοεῖται ὅτι θὰ μ' ἀφήσῃς τὸν σάκκον τοῦ κυ-
ρίου σου. Ὅταν θ' ἀποφυλακισθῇ, θὰ ἔλθῃ νὰ τὸν
λάβῃ, καὶ τότε θὰ λογαριασθῶμεν.

Ἡ λέξις αὕτη μοι ἐνέπνευσε μίαν ἰδέαν, καὶ
ἐνόμισα ὅτι εὐρον τὸν τρόπον τοῦ νὰ μείνω εἰς
τὸ ξενοδοχεῖον.

— Ἄφ' οὗ, εἶπον, ἔχετε τὴν βεβαιότητα ὅτι
τότε θὰ λογαριασθῆτε, ἀφήσατέ με νὰ μείνω ὡς
τότε ἐδῶ, καὶ προσθέτετε τὰ ἐξοδά μου εἰς τὸν
λογαριασμόν.

— Αὐτὴ εἶναι ἡ ἰδέα σου, φίλτατε; Ὁ κύ-
ριός σου ἠμπορεῖ νὰ μοι πληρώσῃ τινὰς ἡμέρας·
δύω μῆνας ὅμως, εἶναι ἄλλο πρᾶγμα.

— Ὅθ' ἄρα ὀλίγον, ὅσον θέλετε νὰ μοι δί-
δετε.

— Καὶ τὰ ζῶα; Ὅχι, ἄκουσε· πρέπει νὰ φύ-
γῃς. Ὅθ' εὐρῆς νὰ ἐργασθῆς καὶ νὰ κερδήσῃς τὴν
τροφὴν σου εἰς τὰ χωρία.

— Ἀλλὰ ποῦ θέλετε, κύριε, νὰ μ' εὐρῆ ὁ κύ-
ριός μου ὅταν θ' ἀποφυλακισθῇ; Ἐδῶ θὰ ἔλθῃ
νὰ μὲ ζητήσῃ.

— Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἠμπορεῖς νὰ ἔλθῃς ὀπί-
σω. Ἔως τότε πῆγαινε νὰ κάμῃς περίπατον δύο
μηνῶν εἰς τὰ χωρία, εἰς τὰς πόλεις τῶν λουτρῶν,
εἰς Βαγνέρας, εἰς Κωτερεῖ ἢ εἰς Λούζ. Ἐκεῖ ἠμ-
πορεῖς νὰ κερδήσῃς;

— Καὶ ἂν μοι γράψῃ ὁ κύριός μου;

— Ὅθ' αὖ σοὶ φυλάξω τὸ γράμμα του.

— Ἀλλ' ἂν δὲν τὸν ἀποκριθῶ;

— Ἄ! ἤξεύρεις; Μ' ἐζάλισες. Σ' εἶπα νὰ
φύγῃς. Πάστρευσε με τὴν γωνιάν, καὶ μὴ πα-
στατεύῃς. Σοὶ δίδω πέντε λεπτά· ἂν σ' εὐρῶ ἀ-
κόμη ὅταν θὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν αὐλήν, κακὰ
θὰ τελειώσωμεν.

Ἡσθάνθη τότε ὅτι ματαία ἦτον πᾶσα ἀντί-
στασις, καὶ ἔπρεπεν, ὡς εἶπεν ὁ ξενοδόχος, νὰ
καστρεύσω τὴν γωνιάν.

Εἰσῆλθον ἐπομένως εἰς τὸν σταῦλον, ἐπῆρα
τοὺς κύνας καὶ τὸν Καρδούλην, ἔδεσα τὸν σάκ-
κον μου, ἐπέρασα εἰς τὸν ὄμον τὸν τελαμῶνα
τῆς ἄρτης μου, καὶ ἐξῆλθον τοῦ ξενοδοχείου.

Ὁ ξενοδόχος ἦτον εἰς τὴν θύραν διὰ νὰ μὲ
ἐπιτηρήσῃ.

— Ἄν σ' ἔλθῃ γράμμα, μοι ἐφώναζε, θὰ σοὶ
τὸ φυλάξω.

Ἐγὼ δ' ἔσπευδον νὰ ἐξέλθω τῆς πόλεως, διότι
οἱ κύνες μου δὲν εἶχον φίμωτρα, καὶ τί θ' ἀπε-
κρινόμην ἂν ἀπῆντων ἀστυνομικόν τινα κλητῆρα;

Ὅτι δὲν εἶχον χρήματα ν' ἀγοράσω φίμωτρα;

Ἦτον ἡ ἀλήθεια, διότι ὁ κόλπος μου περιεῖχε
μόνον ἔνδεκα διώβολα, καὶ ἡ ποσότης αὕτη δὲν
ἤρκει διὰ τοιαύτην ἀγοράν. Δὲν θὰ μ' ἐπροσω-
πακράτουν κ' ἐμέ; Καὶ τότε, ὁ κύριός μου νὰ
εἶναι εἰς τὴν φυλακὴν, ἐγὼ νὰ εἶμαι εἰς τὴν φυ-
λακὴν, τί θὰ ἐγίνοντο οἱ κύνες καὶ ὁ Καρδού-
λης; Εἶχον γίνεαι διευθυντῆς θιάσου, οἰκογενει-
άρχης, ἐγὼ ὁ παῖς ὁ ἄνευ οἰκογενείας, καὶ ἠ-
σθανόμην τὴν εὐθύνην μου.

Καὶ τοὶ ταχέως περιπατοῦντες, οἱ κύνες ἠ-
γειρον τὴν κεφαλὴν πρὸς ἐμὲ, καὶ μὲ ἠτένιζον
δι' ὕφους μὴ δεομένου λέξεων ἵνα ἐννοηθῇ, καὶ
λέγοντος ὅτι πεινώσι.

Ὁ Καρδούλης, ἀπὸ τοῦ σάκκου μου, ὅπου ἐ-
κάθητο εἰς τὴν βράχιν μου, μ' ἔσυρεν ἐνίοτε ἐκ
τοῦ αὐτίου διὰ νὰ μὲ βιάζῃ νὰ στραφῶ πρὸς
αὐτόν. Τότε δ' ἔβηκε τὴν κοιλιάν του διὰ σχή-
ματος οὐχ ἦττον ἐκφραστικῶς τοῦ βλέμματος
τῶν κυνῶν.

Καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐδυνάμην νὰ εἶπῶ ὅτι πεινώ,
διότι ὡς ἐκεῖνοι καὶ ἐγὼ δὲν εἶχον προγευθῆ.

Ἀλλὰ τί τὸ σφάλμα;

Τὰ ἔνδεκά μου διώβολα δὲν ἤρουν νὰ μᾶς
δώσουν πρόγευμα καὶ γεῦμα· ἀνάγκη πᾶσα ἐπο-
μένως νὰ φάγωμεν ἄπαξ, κατὰ τὸ μέσον τῆς
ἡμέρας εἰς ἀντικατάστασιν τῶν δύο.

Τὰ ξενοδοχεῖον, ὅπου ἐμένομεν καὶ ὅθεν εἶχο-
μεν ἀποβληθῆ, ἔκειτο εἰς τὸ προάστειον τοῦ ἁγ.
Μιχαήλ, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Μομπελλιέρου. Ἐπο-
μένως ταύτην τὴν ὁδὸν ἀναγκαίως ἐτρέπη-
μεν.

Σπεύδων νὰ ἐγκαταλείψω πόλιν ὅπου ἐδυνά-
μην ν' ἀπαντήσω φύλακας τῆς ἀστυνομίας, δὲν
εἶχον λάθει τὸν καιρὸν νὰ ἐρωτήσω ποῦ οἱ δρό-
μοι φέρουσιν. Ὅ, τι ἤθελον, ἦτον νὰ μὲ μακρο-
νωσι τῆς Τολώσης. Τὰ λοιπὰ μοι ἦσαν ἀδιάφο-
ρα. Οὐδὲν συμφέρον εἶχον νὰ διευθυνθῶ πρὸς
μίαν χώραν μᾶλλον παρὰ εἰς ἄλλην, διότι εἰς
ὅλας θὰ μοι ἐζήτουν χρήματα διὰ νὰ μᾶς δώ-
σωσι τροφὴν καὶ κατάλυμα. Καὶ ἀκόμη τῆς κα-
τοικίας τὸ ζήτημα δὲν ἦτον τὸ σπουδαιότερον,
διότι ἡ ἐποχὴ τοῦ χρόνου ἦτον θερμὴ, καὶ μᾶς
ἐπέτρεπε νὰ κοιμώμεθα εἰς τὸ ὑπαιθρον, ὑποκάτω
δένδρου ἢ πλησίον τειχίου.

Ἄλλ' ἡ τροφή;

Νομίζω ὅτι ἐπεριπατήσαμεν περὶ τὰς δύο
ἡμέρας, χωρὶς νὰ τολμήσω νὰ διακόψω τὴν πο-
ρείαν ἡμῶν· ἀλλ' ὅμως οἱ κύνες μοι ἀπήνθονον
βλέμματα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἰκετικὰ, ἐν ᾧ
ὁ Καρδούλης μοι ἔσυρε τὸ αὐτίον καὶ ἐζύνητο
τὴν κοιλιάν ἰσχυρῶς καὶ πάντοτε ἰσχυρό-
τερον.

Τέλος ἐνόμισα ὅτι ἐμακρύνθημεν ἱκανῶς τῆς
Τολώσης, ὥστε νὰ μὴ διατρέχω κίνδυνον πλέον,
ἢ τοῦλάχιστον ὥστε νὰ δύναμαι ν' ἀποκριθῶ ὅτι
θὰ βάλω τὴν ἐπαύριον φίμωτρα εἰς τοὺς κύνας
μου, ἂν τοῦτο μοι ἀπητεῖτο, καὶ εἰσῆλθον εἰς
τὸ πρῶτον ἀρτοποιεῖον.

Ἐκεῖ ἐζήτησα νὰ μοι δώσωσι μίαν καὶ ἡμί-
σειαν λίτραν ἄρτου.

— Ὁ ἀγοράσης ψωμίον δύο λιτρῶν, εἶπεν ἡ
ἀρτοπώλις. Πολὺ δὲν εἶναι διὰ τὸ θηριοτροφεῖόν
σου. Πρέπει νὰ φάγουν τὰ δυστυχεῖ ζῶα.

Βεβαίως πολὺ δὲν ἦτον διὰ τὸ θηριοτροφεῖόν
μου ἄρτος δύο λιτρῶν, διότι, χωρὶς νὰ ὑπολο-
γίσω τὸν Καρδούλην, ὅστις δὲν ἔτρωγε μέγιστα
τεμάχια, εἰς ἕκαστον ἡμῶν ἀνελόγει ἡμίσεια
λίτρα.

Τοῦ ἄρτου τότε ἐπωλεῖτο δέκα ὀβολοὺς ἡ λί-
τρα, καὶ ἂν ἠγόραζον δύο λίτρας, θὰ ἔπρεπε νὰ
δώσω εἴκοσι ὀβολοὺς, ὥστε, ἐπειδὴ ὅλη ἡ πε-
ριουσία μου ἦτον ἔνδεκα διώβολα, θὰ μοι ἔμενον
μόνον δύο ὀβολοί.

Φρόνιμον λοιπὸν δὲν μοι ἐφαίνετο νὰ ἐκτρα-
πῶ εἰς τοιαύτην ἀστυεῖαν, χωρὶς νὰ ἔχω τὴν ἐ-
παύριον ἐξησφαλισμένην. Ἀγοράζων δὲ μίαν λί-
τραν καὶ ἡμίσειαν, ἐπὶ τιμῇ ἐπτὰ διωβόλων καὶ
τριῶν λεπτῶν, θὰ εἶχον καὶ διὰ τὴν ἐπαύριον τρία
διώβολα καὶ δύο λεπτά, ὅσα θὰ μᾶς ἐμπόδιζον
ν' ἀποθάνωμεν τῆς πείνης, περιμένοντες τινα πε-
ρίστασιν τοῦ νὰ κερδήσω τινὰ χρήματα.

Ταχέως ὑπελόγησα ταῦτα, καὶ εἶπον εἰς τὴν
ἀρτοπώλιδα μετὰ τόνου ὃν προσεπάθουν νὰ κα-

ταστήσω εὐσταθῆ, ὅτι μοι ἤρκει μιά λίτρα καὶ
ἡμίσεια, καὶ ὅτι τὴν παρεκάλουν νὰ μὴ κόψῃ
περισσότερον.

— Καλὰ, καλὰ, μοι ἀπεκρίθη.

Καὶ ἐξ ἄρτου ἐξ λιτρῶν, ὃν ἄριστα θὰ ἐτρώ-
γομεν ὀλόκληρον, μοι ἔκοψε τεμάχιον ὅσον ἐζή-
τουν, καὶ τὸ ἔθηκεν εἰς τὴν ζυγαρίαν, ἣν ἐκτύ-
πησεν ἐλαφρῶς.

— Εἶναι ὀλίγον πρόσβαρον, μοι εἶπεν. Ἄς εἶ-
νε διὰ τὰ δύο λεπτά.

Καὶ ἔρριψε τὰ ὀκτὼ μοι διώβολα εἰς τὸ συρ-
τάριόν της.

Εἶδον ἐνίοτε ἀνθρώπους νὰ μὴ θέλουν νὰ λά-
βουν τὰ λεπτά ὅσα τοῖς ἀπεδίδοντο, λέγοντες
ὅτι δὲν ἤξεύρουν τί νὰ τὰ κάμουν. Ἐγὼ δὲν θὰ
ἠρνούμην τὰ δύο ἐκεῖνα· δὲν ἐτόλμησα ὅμως
νὰ τὰ ζητήσω, καὶ ἐξῆλθον χωρὶς τίποτε νὰ εἶ-
πῶ, σφίγγων τὸν ἄρτον εἰς τὴν μασχάλην μου.

Οἱ κύνες, περιχαρεῖς, ἐπήδων τριγύρω μου,
καὶ ὁ Καρδούλης μοι ἔσυρε τὴν κόμην, ἐκπέμ-
πων μικρὰς φωνάς.

Μακρὰν δὲν ἐπήγαμεν.

Ἄμα ἀπῆντήσαμεν τὸ πρῶτον δένδρον εἰς
τὴν ὁδὸν μας, ἐστήριξα εἰς τὸν κορμὸν του τὴν
ἄρταν μου, καὶ ἐξηπλώθην εἰς τὰ χόρτα, οἱ δὲ
κύνες ἐκάθησαν ἀπέναντί μου, ὁ Κάπης εἰς τὴν
μέσσην, δεξιῶς τοῦ ἡ Δόληση, ἀριστερῶς τοῦ ὁ Ζερ-
βίνος· ὁ δὲ Καρδούλης, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἀπαυ-
δήσει ἐκεῖνος, ἔμεινε ὀρθίος, θέλων νὰ εἶν' ἔτοι-
μος νὰ κλέπτῃ τὰ τεμάχια ὅσα τῷ ἤρσκον.

Ἦτον δὲ ἡ εἰς τεμάχια κλάσις τοῦ ὀλίγου μου
ἄρτου πρόβλημα δυσχερὲς καὶ σπουδαῖον. Τὸν
διήρσα λοιπὸν εἰς πέντε ὅσον ἐνεδέχετο ἰσό-
τερα μέρη, καὶ διὰ νὰ μὴ σκορπίζῃται ματαίως,
τὸν διένεμον εἰς φέτας μικράς, ὥστε ἕκαστος ἐ-
λάμβανε κατὰ σειρὰν τὴν μερίδα του ἀλληλο-
διαδόχως.

Ὁ Καρδούλης, ὅστις ἐχρειάζετο ὀλιγωτέραν
τροφὴν παρὰ ἡμεῖς, εἶχε τὴν καλητέραν τύχην,
καὶ δὲν ἐπείνα πλέον, ἐν ᾧ ἀκόμη ἡμεῖς ἐλι-
μώτομεν· δι' ἃ λαβὼν ἐκ τῆς μερίδος του τρία
μικρὰ τεμάχια, τὰ ἐφύλαξα ἵνα τὰ δώσω μετὰ
ταῦτα εἰς τὰ κυνάρια. Ἐπερίσσευσαν δὲ εἰσέτι
τέσσαρα τοιαῦτα τεμάχια ἀκόμη, καὶ ταῦτα διε-
νεμήθημεν ἡμεῖς, εἰς συμπλήρωμα τῆς ἐστιά-
σεως καὶ ἐπιδόρπιον.

Εἰ καὶ τὸ συμπόσιον οὐδαμῶς εἶχε τὸν χαρα-
κτῆρα τῶν προκαλούντων εἰς ἀγορεύσεις, οὐχ
ἦττον ὅμως μοι ἐφάνη ὅτι εἶχεν ἐπιστῆ ἡ στιγ-
μῆ, καθ' ἣν ἔπρεπε ν' ἀποτείνω τινὰς λέξεις εἰς
τοὺς συντρόφους μου. Ἐθεώρουν ἐμαυτὸν φυσικῶ
τῷ λόγῳ ὡς ἀρχηγόν των, ἀλλὰ δὲν ἐφρόνουν
ὅτι τόσον ὑπερέχω αὐτῶν, ὥστε νὰ μὴ ἔχω ἀ-
νάγκην νὰ φέρω εἰς γυνῶσιν των τὰς σπουδαίως
περιστάσεις ἐν αἷς ἡμεῶν.

Ὁ Κάπης εἶχεν ἀναμφιβόλως ἐννοήσει τὴν
πρόθεσίν μου, διότι εἶχε προσπλώσει τοὺς με-

γάλους, νοήμονας και αγάπην εκφράζοντας οφθαλμούς του εις τους εδικούς μου.

— Ναι, φίλτατε Κάπη, είπον, ναι, φίλτατη Δόλση, και σείς Ζερβίνα και Καρδούλη, ναι, αγαπητοί μου σύντροφοι, έχω κακήν ειδησιν να σας αναγγείλω. Ο κύριος ήμων θα μείνη δύο μήνας μακράν μας.

— Ουά! εφώναζεν ο Κάπης.

— Βεβαίως τούτο λυπηρόν είναι, πρώτον μὲν δι' αὐτόν, έπειτα όμως και δι' ήμās. Έκείνος μās έτρεφε, και έν άπουσία του θα εύρεθώμεν εις δεινιάτην θέσιν. Χρήματα δέν έχομεν.

Τήν λέξιν ταύτην ακούσας ο Κάπης, ήν έγνώριζεν άριστα, ώρθώθη εις τους όπισθίους του πόδας, και ήρχισε να περιπατη περίξ, ώς άν περιέφερε τόν δίσκον εις τήν αξιότιμον δηήγυριν».

— Θείεις να δώσωμεν παραστάσεις; έξηκολούθησα. Είναι βεβαίως άριστη συμβουλή· αλλά θα έχωμεν και εισπράξεις; Ίδού το κύριον. Αν δέν επιτύχωμεν, ήξεύρετε ότι έχομεν μόνον έξ όδολούς. Αυτή είναι ή μόνη περιουσία μας. Πρέπει λοιπόν να σφίξωμεν τήν κοιλίαν μας. Και επειδή τα πράγματα ούτω διάκεινται, έλπίζω ότι θα έννοήσατε τήν σοβαρότητα των περιστάσεων, και ότι αντί να κάμνητε άνοσίγας, θα μεταχειρισθήτε όλον το πνεύμα σας ύπέρ της έταιρίας. Σας ζητώ εύπειθειαν, έγκράτειαν και καρτερίαν. Ας συμπυκνώσωμεν τās σειράς ήμων, και έχετε πεποιθήσιν επ' έμέ ως και έγώ πέποιθα επ' ύμās.

Δέν πολμώ να δι'εσχυρισθώ ότι οι σύντροφοί μου ένόησαν πάσας τās καλλόνες της άυτοσχεδίου μου άγορεύσεως, αλλά βεβαίως ήσθάνθησαν τās γενικάς αὐτης ιδέας. Ός εκ της άπουσίας του κυρίου ήμων ήξευρον ήδη ότι σπουδαίόν τι συμβαίνει, και περιέμενον παρ' έμου τήν εξήγησιν. Και άν δέν ένόησαν, όσα τοίς είπον, νύχαριστήθησαν όμως εκ της συμπεριφοράς μου, και μοί το απέδειξαν διά της προσοχής των.

Λέγων δε «προσοχής των», έννοώ τήν των κυναρίων, διότι εις τόν Καρδούλην ήτον αδύνατον να τηρήσθ επί πολυ το πνεύμα του προσηλωμένον εις το αύτό αντικείμενον. Έπί του πρώτου μέρους της άγορεύσεώς μου με ήκουσε μετ' ένδειξεων ζωηροτάτου ένδιαφέροντος· αλλά με τās είκοσι περίπου πρώτας λέξεις μου είχε πικρήσει εις το δένδρον, ού το φύλλωμα μās έσκίαζε, και διασκεδάζε μεταπηδών από κλάδου εις κλάδον και αίωρούμενος εις αυτούς. Αν τοιαύτη προσβολή μοί έγίνετο υπό του Κάπη, τούτο θα προσέβαλλε βεβαίως τήν φιλοτιμίαν μου· άλλ' εκ μέρους του Καρδούλην ούδέν με έξέσπληττε, διότι ήξευρον ότι ήτον κοφός εκ χαρμητός και άσυλλόγιστος. Έπειτα δε ήτον και φυσικόν να έχη όρεξιν όλίγον να διασκεδάσθ.

Όμολογώ ότι εύχαρίστως θα τόν έμιμούμην

και θα εκρεμώμην και έγώ εις τους κλάδους και θα τους έσειον· άλλ' ή σπουδαιότης και ή αξιοπρέπεια των καθηκόντων μου δέν μοι επέτρεπον τοιαύτας διαχύσεις.

Αφ' ού δ' επί τινα λεπτά άνεπαύθημεν, έδωκα το σύνθημα της άναχωρήσεως· διότι άνάγκη ήτον να κερδήσωμεν τήν τιμήν του έσπερινού καταλύματος, τουλάχιστον όμως του προγεύματος της επαύριον, άν, ως πιθανώτατον, δι' οικονομίαν έκοιμώμεθα εις το ύπαιθρον.

Μετά μιας ώρας όδοιπορίαν περίπου έφθάσαμεν άπέναντι χωρίου εις ο άπεφάσιμα να εκτελέσω τόν σκοπόν μου.

Μακρόθεν έφαινετο πενέστατον, και ή έίσπραξις θα ήτον εύτελεστάτη· αλλά τούτο δέν ήθελον να μ' άποβαρύνη· άπαιτητικός δέν ήμην ως προς των εισπράξεων τήν ποσότητα, και παρηγορούμην αναλογιζόμενος ότι όσον μικρότερον ήτον το χωρίον, τόσον όλιγώτερον ήτον πιθανόν ν' άπαντήσωμεν εκει κλητήρας αστυνομικούς.

Ένέδυσα λοιπόν τους ήθσοποιός μου, και έν τή άριστη δυνατή παρατάξει εισήλθουμεν εις το χωρίον. Δυστυχώς μās έλειπεν ο αυλίσκος του Βιτάλη, ως και το παραστατικόν της όψεώς του, ήτις, ως επιδεικτικόν άργιτυμπανιστού, είλκυε πάντων τα βλέμματα. Δέν είχον, ως εκείνος, το πλεονέκτημα ύψηλου άναστήματος και εκφραστικής κεφαλής. Έξ έναντίας ήμην μικροφυής και ισχνός, και το πρόσωπόν μου έξέφραζε βεβαίως περισσοτέραν μέριμναν και άνησυχίαν παρά τήν εις έμαυτόν πεποιθήσιν.

Έν όσω έπροχωρούμεν, περιεθελεπόμην δεξιάς και άριστερώς, ίνα ιδώ τις ήν ή έντύπωσις ήν άπετελούμεν. Αυτή όμως ήτον μικρά. Τινές ύφουν τήν κεφαλήν, αλλά πάλιν τήν κατεβίβαζον, και ούδεις μās παρηκολούθει.

Ότε δι'εφθάσαμεν εις μικράν πλατείαν, έχουσαν έν τώ μέσω βρύσιν, ήν έσκίαζον πλατάνοι, έλαθον εις τās χείρας τήν άρπαν μου, και ήρχισα να παίζω στρόβιλον. Η μουσική ήτον φαιδρά, και εύκίνητοι ήσαν οι δάκτυλοί μου, άλλ' ή καρδιά μου ήτον τεθλιμμένη, και μοι έφάνετο ότι μέγα βάρος έπεκάνθητο εις τους ώμους μου.

Είπον εις τόν Ζερβίνον και εις τήν Δόλσην να χορεύσωσι στρόβιλον, και ύπακούσαντές με, ήρχισαν να περιστρέφονται κατά ρυθμόν.

— Αλλά ούδεις αφήκε το έργον του και ήλθε να μās ιδή, άν και εις τα κατώφλια των θυρών έβλεπον γυναίκας να πλέκωσι, και άκόμη και να συνδιαλέγωνται μόνον.

Έξηκολούθησα δε να κιθαρίζω, και οι κύνες μου να χορεύουν.

— Ίσως θ' άπεφάσιζε τις να έλθη προς ήμās, και άν ήρχετο εις, θα ήρχετο και δεύτερος, και έπειτα δέκα, και έπειτα είκοσι άλλοι.

— Αλλά μάτην έπαιζον, μάτην έστρέφοντο ή

Δόλση και ο Ζερβίνος. Οι άνθρωποι έμενον εις τās οικίας των άδιάφοροι. Ούδέν το βλέμμα καν έστρεφον προς ήμās.

— Ητον τώ θντι άπελπιστικόν.

— Έγώ όμως δέν άπηλπίζομην, άλλ' έπαιζον έντονωτέρως, ώστε εκινδύνευον να θραύσω τās χορδās της άρπης μου.

Αφνης μικρόν παιδίον, τόσον μικρόν ώστε έδοκίμαζε, νομίζω, τα πρώτα του βήματα, αφήκε τήν φλιάν της οικίας του, και διηυθύνθη προς ήμās.

— Η μήτηρ του βεβαίως θα το παρηκολούθει, και έπειτα μετά τήν μητέρα θα ήρχετο ή φίλη της, και ούτω θα είχομεν θεατάς, και μετά τους θεατάς εισπραξιν.

— Ηρχισα τότε να παίζω ήσυχώτερον, θέλων να μη τρομάξω το παιδίον, αλλά μάλλον να το εκύσω.

— Ηρχετο, έφθανεν· όλίγα βήματα έτι, και θα ήτον πλησίον μας.

— Αλλά ή μήτηρ ύψωσε τήν κεφαλήν, εκπλητομένη ότι δέν το έβλεπε πλησίον της, και άναμφιβόλως άνησυχος διά τούτο.

Το είδε δε άμέσως· άλλά τότε, αντί να τρέξη κατάπιν του, ως είχον έλπίζει, το εκάλεσε μόνον, και το παιδίον ύπακούσας επέστρεψε προς αὐτήν.

— Ίσως οι άνθρωποι ούτοι δέν ήγάπων τόν χορόν. Τί το άπίθανον;

— Διέταξα λοιπόν τόν Ζερβίνον και τήν Δόλσην να καθήσουν ήσυχοι, και ήρχισα το άσυστάσιόν μου. Ποτέ δε δέν έφαλον μετά τόσου ζήλου·

Fenestra vascia e padrona crudele

quanta sospire m'aje fato jettare.

Κλειστό παράθυρο, σκληρή παρθένε,

διά σας τί δάκρυα έχω χυμένα!

— Ηρχίζον δε τήν δευτέραν στρόφην, όταν είδον κύριον φοροντά βραχύν επενδύτην, και πλέον εις τήν κεφαλήν, προβαίνοντα προς έμέ.

— Τέλος πάντων!

— Τότε έφαλον εκθυμώτερον.

— Αί σύ! μ' εφώναξε. Τί κάμνεις εκει, βρωμόπαιδον;

— Διεκόπην, παραχαλισθείς εκ της διακοπής ταύτης, και χάνων έμεινα και τόν έβλεπον πλησιάζοντα.

— Αί, λοιπόν; θα μ' άποκριθής; είπε.

— Το βλέπετε, κύριε, τραγουδώ.

— Έχεις άδειαν να τραγουδής εις τήν πλατείαν του δήμου μας;

— Όχι, κύριε.

— Τότε λοιπόν φεύγε, άν δέν θέλγς, να σ' έγκαλέσω εις το δικαστήριον.

— Αλλά, κύριε . . .

— Όνόμαζε με, κύριον άγορούλακα, και πάρε το φύσημα, παλαισπαίτα.

— Άγορούλαξ! Ηξευρον εκ του παραδείγματος

του κυρίου μου πόσον ήτον επικίνδυνος ή αντίστασις εις άγορούλακας και αστυνομούλακας.

Δέν επερίμεινα επομένως να μοι επαγαλάβη τήν διαταγήν, κ' έπήρα το φύσημα, ως μοι είπε, και επέστρεψα εις τόν δρόμον δι' ου είχον έλθει.

— Αλλά έπαίτην να μ' είπῃ δέν ήτον δικαίον, διότι έπαιτείαν δέν έδύνατο να μοι προσάψη. Έχώρευσα, έτραγουδήσα. Αυτή ήτον ή έργασία μου. Τί κακόν έπραξα;

— Μετά πέντε λεπτά ήμην έξω του δήμου τούτου, του άφιλοξένου μὲν, αλλά καλώς φρουρούμένου.

— Οι κύνες μου με παρηκολούθουν, κύντοτες τήν κεφαλήν και κατηφείς το ήθος, έννοούντες βεβαίως ότι μās είχε συμβῆ τι δυσάρεστον.

— Ο Κάπης ένίστε προύχώρει έμπρός ήμων, και στρεφόμενος μ' ήτένιζε περιέργως διά των νοσημάτων του οφθαλμών. Πας άλλος ήθελε μ' έρωτήσῃ· άλλ' ο Κάπης ήτον κύων έχων άνατροφήν, γνωρίζων πειθαρχίαν, και δέν έτόλμα έρωτήσεις άδιακρίτους, αλλά περιωρίζετο μόνον εις το να ύποδεικνύη τήν περιέργειάν του, και έβλεπον ότι αι σιαγόνες του έτρεμον, εκ του άγωνος θν κατέβαλλεν ίνα κατασειλή το γαύγισμα.

— Όταν δ' ίκανώς έμακρύνθημεν, ώστε να μη έχωμεν πλέον να φοβώμεθα τήν άγροίκον εμφάνισιν των άγορούλακων, ένευσα διά της χειρός, και έν τώ άμα οι τρεις κύνες έστησαν κύκλω περί έμέ, ο Κάπης έν τώ μέσω, άτενωσ το βλέμμα εις το βλέμμα μου προσηλών.

— Η στιγμή είχεν έπιστή του να τοίς δώσω τήν εξήγησιν ήν περιέμενον.

— Επειδή δέν έχομεν άδειαν να παίζωμεν, είπον, μās άποβάλλουσι.

— Και τότε; ήρώτησεν ο Κάπης δι' ένός κινήματος της κεφαλής.

— Τότε θα κοιμηθώμεν εις το ύπαιθρον, όπου δήποτε, χωρίς να δειπνήσωμεν.

— Εις τήν λέξιν «δειπνήσωμεν» άπήντησε γρουσιμός γενικός.

— Έδειξα τότε τα τρία μου διώβολα.

— Ηξεύρετε ότι αυτα μόνα μās μένουσιν. Αν δαπανήσωμεν άπόψε τους έξ όδολούς μας, πρόγευμα δέν θα έχωμεν αύριον. Έπειδή λοιπόν έφάγομεν σήμερα, φρονώ ότι φρόνιμον είναι να φροντίσωμεν περι της αύριον.

Και επέστρεψα τα τρία διώβολα εις τόν κόλπον μου.

Και ο μὲν Κάπης και ή Δόλση εκλινον τήν κεφαλήν μετά καρτερίας. Ο Ζερβίνος όμως, όστις δέν είχε πάντοτε καλόν χαρακτήρα, και ήτον ο λαίμαργότερος όλων, εξηκολούθησε μεμψιμοιρών.

Τότε τόν ήτένισα σοβαρώς, αλλά χωρίς να δυνηθώ να τόν καθουχάσω· δι' ο στραφείς προς τόν Κάπην,

— Έξήγησον εις τόν Ζερβίνον, τώ είπον, ο, τι

φαίνεται ότι δεν θέλει να εννοήσει. Πρέπει σήμερα να μη φάγωμεν εκ δευτέρου, αν θέλωμεν να φάγωμεν άπαξ αύριον.

Άμέσως δ' ο Κάπης εκτύπησε δια του εμπροσθίου ποδός τον Ζερβίνον, και συζήτησις εφάνη μεταξύ των άρχισασα.

Άς μη εκλάβη δέ τις την λέξιν συζήτησιν ως άνοίκειον, διότι την μεταχειρίζομαι επί δύο ζώων. Βέβαιον είναι ότι τὰ ζῶα ἔχουσι γλώσσαν ἰδίαν δι' ἕκαστον εἶδος. Ἄν ποτὲ κατωκίσητε οἰκίαν εἰς ἧς τὰ παράθυρα καὶ τὸ γείσωμα αἱ χελιδόνες κρεμῶσι τὰς φωλεάς των, ἔχετε βεβαίως τὴν πεποίθησιν ὅτι τὰ πτηνὰ ταῦτα δὲν συρίζουσι μόνον σκοπὸν μουσικόν, ὅτε κατὰ τὰ χαράγματα μετὰ τὸς ζωηρῶτης πολυλογουσι πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ λόγους ἀνταλλάσσουσι, περὶ σπουδαίων ὑποθέσεων πραγματεύονται, ἢ λέξεις περιπαθεῖς ἀποτεινόντων ἢ μία εἰς τὴν ἄλλην. Καὶ οἱ μύρμηκες δὲ τῆς αὐτῆς φυλῆς, ὅταν ἀπαντῶνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς στενωποῦ, καὶ προστρίβωσι κεράτιον πρὸς κεράτιον, τί φρονεῖτε ὅτι πράττουσιν, ἂν δὲν παραδέχησθε ὅτι κοινοποιοῦσιν εἰς ἀλλήλους ὅ,τι τοῖς ἐνδιαφέρει; Ὡς πρὸς τοὺς κύνας δὲ, ἠξεύρουσιν οὐχὶ μόνον νὰ ἀμιλῶσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναγινώσκωσιν. Ἰδέτε τοὺς ὅταν ὑψῶσι τὴν ῥίνα εἰς τὸν ἀέρα, ἢ ὅταν, κύπτοντες τὴν κεφαλὴν, μυρίζωσι τὸ ἔδαφος, τὰ λιθάρια καὶ τοὺς θάμνους. Διὰ μίαν ἴστανται ἐνώπιον βάρου ἢ τειχίου, καὶ ἐκεῖ μένουσιν ἀκίνητοι ἐπὶ μίαν στιγμὴν. Εἰς τὸ τειχίον ἐκεῖνο ἡμεῖς δὲν βλέπομεν τίποτε, ἐν ᾧ ὁ κύων ἀναγινώσκει ἐπ' αὐτοῦ παντὸς εἶδους παράδοξα πράγματα, γεγραμμένα εἰς χαρακτῆρας μυστηριώδεις, καὶ δι' ἡμᾶς ἀοράτους.

Τί εἶπεν ὁ Κάπης εἰς τὸν Ζερβίνον δὲν τὸ ἠκουσα; διότι, ἂν οἱ κύνες ἐννοῶσι τὴν γλώσσαν τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐννοοῦσι τὴν γλώσσαν τῶν κυνῶν. Εἶδον δὲ μόνον ὅτι ὁ Ζερβίνος δὲν ἤθελε νὰ πεισθῆ, καὶ ἐπέμενε νὰ ἐξοδευθῶσιν ἀμέσως οἱ ἐξ ὀβολοί. Ὁ Κάπης ἤρχισε νὰ ὀργίζεται, καὶ μόνον ὅταν εἰδείξε τοὺς ὀδόντας, τότε ὁ Ζερβίνος, ὅστις πολὺ γενναῖος δὲν ἦτον, ἠναγκάσθη νὰ σιωπήσῃ.

Ἄφ' οὗ λοιπὸν οὕτως ἐλύθη τὸ ζήτημα τοῦ δειπνοῦ, ἔμενε τὸ τοῦ καταλύματος.

Εὐτυχῶς ὁ καιρὸς ἦτον καλός, ἢ ἡμέρα θερμὴ, καὶ πολὺ δυσάρεστος δὲν ἦτον ἢ διανυκτέρευσις εἰς τὸ ὑπαιθρον. Ἐπρεπε μόνον νὰ λάβωμεν μετρά προφυλακτικὰ κατὰ τῶν λύκων, ἂν ὑπῆρχον εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ, τὸ κινδυνώδεστερον κατ' ἐμὲ, κατὰ τῶν ἀγροφυλάκων, διότι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν δι' ἡμᾶς ἐπιφοβώτεροι τῶν θηρίων.

Ἄλλο λοιπὸν δὲν μᾶς ἔμενε ἢ νὰ ἐξακολουθήσωμεν κατ' εὐθείαν πορευόμενοι ἐπὶ τῆς λευκῆς ὁδοῦ, μέχρις οὗ εὐρωμεν κατάλυμα.

Τοῦτο καὶ ἐπράξαμεν.

Ἡ ὁδὸς δὲ παρεστίνετο, χιλιόμετρον εἶπετο μετὰ χιλιόμετρον, καὶ τὰ ἔσχατα ῥοδόχροα φῶτα τοῦ δύνοντος ἡλίου εἶχον ἤδη σβεσθῆ εἰς τὸν οὐρανόν, χωρὶς κατάλυμα ν' ἀπαντήσωμεν.

Ἄλλ' ἔπρεπεν ὅπως δήποτε ν' ἀποφασίσωμεν.

Ὅταν δὲ τέλος ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν νὰ μείνωμεν διὰ τὴν νύκτα, ἡμεθα ἐν μέσῳ δάσους ἔχοντος ποῦ καὶ ποῦ φαλακρὰ μέρη, καθ' ἃ ὁ βράχος προεῖχεν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν. Τὸ μέρος ἦτον δυσάρεστον, ἔρημον, ἀλλ' ἐκλογὴ δὲν μᾶς ἔμενε, καὶ ἐνόμισα ὅτι ἐν μέσῳ τῶν βράχων τούτων ἐδυνάμεθα ἴσως νὰ εὐρωμεν ἄσυλόν τι, ὅπου νὰ προφυλαχθῶμεν ἀπὸ τοῦ ψύχους τῆς νυκτός. Λέγων δὲ, νὰ προφυλαχθῶμεν, ἐννοῶ τὸν Καρδούλην κ' ἐμὲ, διότι ὡς πρὸς τοὺς κύνας μου, οὐδὲ ὅπως ἐφοβούμεν νὰ πάθωσι πυρετὸν ἂν ἐκοιμῶντο εἰς τὸν ἀέρα. Ἐγὼ ὅμως ὄφειλον νὰ ἐπιμελῶμαι ἑμαυτὸν, διότι εἶχον τὴν συναίσθησιν τῆς εὐθύνης μου. Τί θὰ ἐγίνετο ὁ θίασός μου ἐὰν ἠσθένουν; Τί θὰ ἐγίνετο δὲ καὶ ὁ ἴδιος ἂν εἶχον νὰ νοσηλεύω τὸν Καρδούλην;

Ἐγκαταλείψαντες λοιπὸν τὴν ὁδόν, προῦχωρήσαμεν μετὰ τῶν πετρῶν, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀπηντήσαμεν μέγαν ὄγκον λίθινον, κυρτῶς τεθειμένον, οὕτως ὥστε ἀπετέλει ὡς σπήλαιον εἰς τὴν βᾶσιν του καὶ στέγασμα διὰ τῆς κρυφῆς του. Εἰς τὸ κοίλωμα δὲ τοῦτο οἱ ἀνεμοὶ εἶχον σωρεύσει στῶμα ζηρῶν φύλλων πίτυος. Τὸ εὐρημα ἦτον ἄριστον· εἶχομεν κλίνην ὅπου νὰ κοιμηθῶμεν, ὄροφὴν ἣτις νὰ μᾶς στεγάξῃ. Τὸ μόνον ὃ μᾶς ἔλειπεν ἦτον τεμάχιον ἄρτου διὰ τὸ δειπνόν μας. Ἐπρεπε νὰ προσπαθήσωμεν νὰ μὴ τὸ συλλογισθῶμεθα. Ἄλλως τε ὑπάρχει παροιμία λέγουσα· ὁ ὕπνος δεῖπνος.

Πρὶν δὲ κοιμηθῶμεν, ἐξήγησα εἰς τὸν Κάπην ὅτι παρ' αὐτοῦ ἀπαιτῶ νὰ μᾶς φρουρῆ, καὶ τὸ ἀγαθὸν ζῶον, ἀντὶ νὰ ἔλθῃ νὰ κοιμηθῆ πλησίον μας εἰς τὰ φύλλα τῆς πίτυος, ἔμεινε ὡς σκοπός, ἐκτὸς τοῦ ἀσύλου μας. Ἐδυνάμην ἐπομένως νὰ εἶμαι ἡσυχος, ἠξεύρων ὅτι οὐδεὶς θὰ μᾶς ἐπλησίαζε χωρὶς νὰ εἰδοποιηθῶ.

Ἄλλ' ἂν καὶ ἀμέριμος ὡς πρὸς τοῦτο, δὲν ἀπεκοιμήθην ὅμως ἅμα ἠπλώθην εἰς τὰ φύλλα τῆς πίτυος, ἔχων τὸν Καρδούλην πλησίον μου, τετυλιγμένον ἐντὸς τοῦ ἐπενδύτου μου, τὸν Ζερβίνον καὶ τὴν Δόλσην συνεσπειρωμένους παρὰ τοὺς πόδας μου, διότι ἡ ἀνησυχία μου ἐνίκα τὸν κάματον.

Ἡ ἡμέρα, ἢ πρώτη αὕτη ἡμέρα τῆς ὁδοπορίας, ἀπέβη κακὴ· τί θὰ ἦτον ἢ ἐπαύριον; Ἐπειὼν, ἐδίψων, καὶ εἶχον μόνον τρία διώβολα. Μάτην μηχανικῶς τὰ ἐμέτρων ἐντὸς τοῦ κόλπου μου· δὲν ἤξανον! Ἐν, δύο, τρία, καὶ ἔμενον πάντοτε εἰς τοῦτον τὸν ἀριθμὸν.

Πῶς νὰ θρέψω τὸν θίασόν μου, πῶς νὰ τραφῶ ὁ ἴδιος, ἂν αὐριον καὶ τὰς ἐπιούσας ἡμέρας δὲν

κατῶρθον νὰ δώσω παραστάσεις; Φίμωτρα, ἄδειαν ὅπως τραγουδῶ, ποῦ νὰ τὰ εὐρω; Ἐμῆλομεν λοιπὸν ν' ἀποθάνωμεν ὅλοι τῆς πείνης ὑπὸ θάμνον εἰς δάσους γωνίαν;

Καὶ τὰ λυπηρὰ ταῦτα κατ' ἑμαυτὸν συζητῶν, ἀπέβλεπον πρὸς τοὺς ἀστέρας, ὅτινες ἔλαμπον ἄνω τῆς κεφαλῆς μου εἰς τὸν σκοτεινὸν οὐρανόν. Δὲν ἐφύσα οὐδ' ἢ ἐλαχίστη πνοὴ ἀνέμου, καὶ πανταχοῦ ἐπεκράτει ἐντελής σιωπὴ, χωρὶς οὐδὲ φύλλων ψίθυρος, οὐδὲ πτηνοῦ φωνή, οὐδὲ τροχῶν ἀμάξης μεμακρυσμένος κρότος ν' ἀκουῖται· καὶ ὅπου ἂν ἐφθάνεν ἢ ὄρασίς μου, εἰς τὰ κυανὰ βᾶθη, πανταχοῦ τὸ κενόν! Πῶς ἡμεθα μόνον, ἐγκαταλειμμένοι!

Ἡσθάνθη δάκρυα βρέχοντα τὰ βλέφαρά μου, καὶ μετ' ὀλίγον ἤρχισα νὰ κλαίω. Ποῦ ἢ ἀγαπητὴ μάνα Βαρβέρηνα; Ποῦ ὁ φίλτατος Βιτάλης;

Πρόμυτα ἐκείμην καὶ ἔκλαιον, κρατῶν τὴν κεφαλὴν μου εἰς τὰς δύο μου χεῖρας, ὅτε ἠσθάνθη πνοὴν χλιαρὰν διερχομένην ἐπὶ τῆς κόμης μου. Ἐστράφη δ' ἀμέσως, καὶ μεγάλη γλώσσα θερμὴ ἐκολλήθη εἰς τὸ πρόσωπόν μου. Ἀκούσας με ὅτι ἔκλαιον, ἦλθε νὰ μὲ παρηγορήσῃ ὁ Κάπης, ὡς εἶχεν ἤδη ἔλθει εἰς βοήθειάν μου κατὰ τὴν πρώτην νύκτα τῆς ὁδοπορίας μου.

Ἐβρίψα τότε τοὺς δύο μου βραχίονας περὶ τὸν λαιμόν του, καὶ ἐφίλησα τὸ ὑγρὸν ῥύγχος του. Καὶ ἐκεῖνος δ' ἐξέπεμψε δύο ἢ τρεῖς στεναγμοὺς ὑποκώφους, καὶ ἐφαίνετο ὡς ἂν ἔκλαιε καὶ αὐτός.

Ὅταν δ' ἐξύπνησα, εἶχε πρὸ πολλοῦ ἐξημερώσει, καὶ ὁ Κάπης ἐκάθητο ἐμπρὸς μου καὶ μ' ἐβλεπε. Τὰ πτηνὰ ἐσύριζον εἰς τὰ φύλλα μακρὰν δὲ, πολὺ μακρὰν κώδων ἐκτύπα, καλῶν εἰς τὸν ἥθρον· καὶ ὁ ἥλιος, ἤδη ὑψηλὰ, ἐτόξευε ἀκτῖνας θερμᾶς, καὶ θαλπούσας, ὡς τὸ σῶμα, οὕτω καὶ τὴν καρδίαν.

Ἡ προεῖνή μας ἐνδυσίς πολὺ δὲν διήρκεσε, καὶ ἐκινήσαμεν μετ' ὀλίγον πρὸς τὸ μέρος ὅθεν ὁ κώδων ἤκουετο. Ἐκεῖ βεβαίως ὑπῆρχε χωρίον, καὶ ἐπομένως καὶ ἀρτοποιός. Ὅστις κοιμηθῆ ἄνευ γούματος καὶ ἄνευ δειπνοῦ ἐνωρὶς πεινᾷ τὴν ἐπαύριον.

Εἶχον λάβει τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐξοδεύσω τὰ τρία διώβολά μου, καὶ μετὰ ταῦτα, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ!

Ὅταν δ' ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χωρίον, δὲν ἐχρειάσθη νὰ ἐρωτήσω ποῦ ἦτον τὸ ἀρτοποιεῖον, διότι διὰ τῆς ῥινόδος ἀσφαλίστατα ὠδηγήθημεν, καὶ ἡ ὄσφρησίς μου ὑπῆρξε σχεδὸν ἐπίσης ὀξεῖα ὡς ἢ τῶν κυνῶν, ἵνα αἰσθανθῆ τὴν καλὴν ὀσμὴν τοῦ θερμοῦ ἄρτου.

Τρία διώβολα ἄρτου, ὅταν πέντε διωβόλων πλεῖται ἢ λίτρα, μᾶς ἔδωκαν ἐλάχιστα τεμάχια, καὶ ταχέως ἐτελείωσε τὸ πρόγευμα ἡμῶν.

Εἶχε φθάσει λοιπὸν ἢ στιγμὴ τοῦ νὰ ἰδῶ,

δηλαδή τοῦ νὰ ἐπινοήσω, πῶς νὰ προμηθευθῶμεν εἰσπραξίν διὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Διὰ τοῦτο ἤρχισα διατρέχων τὸ χωρίον καὶ ζητῶν τὴν ἀρίστην θέσιν διὰ τὴν σκηνὴν ἡμῶν, καὶ προσέτι σπουδάζων καὶ τῶν κατοίκων τὴν φυσιογνωμίαν, ἵνα ἐννοήσω ἂν θὰ μᾶς ἦσαν εὐμενεῖς ἢ δυσμενεῖς.

Ὁ σκοπός μου δὲν ἦτον νὰ δώσω ἀμέσως τότε παραστάσιν, διότι ἡ ὥρα δὲν ἦτον κατὰλληλος, ἀλλὰ νὰ ἐξετάσω τὸ μέρος, νὰ ἐκλέξω τὴν ἀρίστην θέσιν, καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην καὶ νὰ δοκιμάσω τὴν τύχην μου.

Ἄπσυχόλει δὲ αὕτη ἢ ἰδέα τὰς σκέψεις μου, ὅτε ἤκουσα αἴφνης φωνὰς ὀπίσω μου, καὶ στραφεὶς ἀμέσως, εἶδον τὸν Ζερβίνον τρέχοντα πρὸς ἐμὲ, καὶ ὑπὸ γραίας γυναικὸς διωκόμενον. Ἄμέσως δὲ καὶ ἐνόησα τί ἐδήλον εἶναι κραυγαὶ καὶ ἢ διωξίς. Ὁ Ζερβίνος, ἰδὼν ὅτι εἶχον ἀλλαχοῦ ἐστραμμένον τὸν νοῦν, εἶχε δραπετεύσει, καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, εἶχε κλέψει τεμάχιον κρέατος, ὃ καὶ ἐκράτει εἰσέτι εἰς τὸ στόμα του.

— Κλέπτης! ἐξεφώνηζεν ἢ γραία. Κρατήσατέ τον, κρατήσατέ τους ὅλους!

Ἀκούσας τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις, καὶ αἰσθανόμενος ἑμαυτὸν ἐνοχόν, ἢ καὶ ὑπεύθυνον διὰ τὸ ἔγκλημα τοῦ κυνός μου, ἤρχισα νὰ τρέχω καὶ ἐγώ. Τί εἶχον ν' ἀποκριθῶ ἂν ἢ γραία μοὶ ἐξήτει τὴν τιμὴν τοῦ κλαπέντος κρέατος; Πῶς νὰ τὸ πληρώσω; Καὶ ἂν ἄπαξ ἐκρατούμεθα, δὲν θὰ ἐβρίπτομεθα εἰς τὴν φυλακὴν;

Βλέποντες δ' ὅτι ἐφρευγόν, καὶ ὁ Κάπης καὶ ἢ Δόλση δὲν ἔμειναν ὀπίσω, καὶ τοὺς ἠσθάνομεν ἀκολουθοῦντάς με παρὰ πόδας, ἐν ᾧ ὁ Καρδούλης, ὃν ἔφερον ἐπὶ τοῦ ὤμου μου, μ' ἐκράτει ἰσχυρῶς ἐκ τοῦ τραχήλου, φοβούμενος μὴ πέσῃ.

Δὲν ὑπῆρχε φόβος μὴ μᾶς καταφθάσωσιν· ἐδύναντο ὅμως νὰ μᾶς κόψωσι τὸν δρόμον, καὶ μοὶ ἐφάνη ὅτι τῶν ὄντι τοιαυτῆ ἦτον ἢ πρόθεσις δύο ἢ τριῶν ἀνθρώπων· οἵτινες εἶχον σταθῆ ἀντικρῦ μας. Εὐτυχῶς ὅμως ἐγκάρσιος δρομίσκος ἐξέβαλλεν εἰς τὴν μεγάλην ὁδὸν πρὸ τῆς θέσεως, εἰς ἣν εἶχον παραταχθῆ οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν. Εἰς αὐτὸν λοιπὸν ἐβρίφθη μετὰ τῶν κυναρίων μου, καὶ τρέγοντες πάντοτε ὅσον ἐδυνάμεθα, ἐξήλθομεν τέλος τοῦ χωρίου. Δὲν ἐστάθην ὅμως εἰμὴ ὅτε ἢ πνοὴ εἶχεν ἀρχίσει νὰ μοὶ ἐκλείπῃ, ἦτοι ἄφ' οὗ ἐτρέξαμεν ὑπὲρ τὰ δύο χιλιόμετρα. Τότε μόνον ἐτόλμησα νὰ στραφῶ καὶ νὰ ἰδῶ ὀπίσω μου. Οὐδεὶς μᾶς ἐδίωκεν, ὁ Κάπης καὶ ἢ Δόλση μὲ ἠκολούθουν πάντοτε ἐκ τοῦ πλησίον, ὃ δὲ Ζερβίνος ἤρχετο μακρόθεν, βεβαίως διότι εἶχε μείνει που νὰ φάγῃ τὸ κρέας του.

Τὸν ἐφώνησα τότε, ἀλλὰ γνωρίζων αὐτὸς ὅτι τῶ ἔπρεπε ποιῆ ἀυστηρὰ, ἐστάθη, καὶ ἔπειτα, ἀντὶ νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμὲ, ἐφυγε πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν.

Ἡ πείνα εἶχεν ἀναγκάσει τὸν Ζερβίνον νὰ κλέψῃ τὸ κρέας· ἀλλὰ δὲν ἐδυνάμην νὰ παραδεχθῶ τὸ δικαιολόγημα τοῦτο. Κλοπὴ ὑπῆρξεν, ἐπομένως ὁ ἐνοχὸς ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ, ἄλλως πῶς πειθαρχία ἐξέλειπεν ἐκ τοῦ θιάσου μου. Εἰς τὸ πρῶτον προσεγγὺς χωρίον ἡ Δύση θὰ ἐμιμείτο τὸν συντρόφόν της, καὶ αὐτὸς ὁ Κάπης τέλος θὰ ἐνέδιδεν εἰς τὸν πειρασμόν.

Ἦρειλον λοιπὸν νὰ ἐπιβάλω εἰς τὸν Ζερβίνον ποινὴν δημοσίαν. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιόν μου, καὶ εὐκολὸν δὲν ἦτον νὰ καταπεισθῇ.

Τότε κατέφυγον εἰς τὸν Κάπην.

— Ὑπαγε νὰ μοὶ φέρῃς τὸν Ζερβίνον.

Καὶ ἀνεχώρησεν ἀμέσως αὐτὸς εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς ἣν τῷ ἐνεπιστεύομην. Ὑπὸ πτεῦσα ὅμως ὅτι δὲν ἀνεδέχθη τὴν ἐντολὴν ταύτην μεθ' ὅσας προθυμίας συνήθιζεν ἄλλοτε, καὶ πρὶν ἀναχωρήσῃ, μοὶ ἔρριψε βλέμμα εἰς ὃ μοὶ ἐφάνη ὅτι ἐξέφραζε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ γίνῃ μᾶλλον τοῦ Ζερβίνου συνήγορος ἢ ἐδικὸς μου χωροφύλαξ.

Ἦναγκασμένος ὅμως ἤμην νὰ περιμείνω τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Κάπης καὶ τοῦ αἰγμαλώτου του· τοῦτο δ' ἠδύνατο πολλὴν ὥραν νὰ διαρκέσῃ, διότι πιθανώτατα ὁ Ζερβίνος δὲν θὰ συγκατένευε νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως. Δὲν μοὶ ἦτον ὅμως ποσῶς δυσάρεστον νὰ περιμείνω, διότι ἀπειχὸν ἱκανῶς τοῦ χωρίου ὥστε νὰ φοβῶμαι μὴ καταδιωχθῶ. Συγχρόνως δὲ καὶ εἶχον ἀπαυδήσει ἐκ τῆς ταχείας ὁδοπορίας, ὥστε ἠσθανόμην τὴν ἀνάγκην μικρᾶς ἀναπαύσεως. Ἐπειτα δὲ καὶ πρὸς τί νὰ βιάζωμαι, ἀφ' οὗ δὲν εἶχον ποῦ νὰ ὑπάγω, οὐδ' ἤξευρον τί νὰ πράξω;

Καὶ τῷ ὄντι τὸ μέρος ὅπου εἶχον σταθῆ ἦτον καταλληλότερον διὰ ν' ἀναπαυθῶ καὶ νὰ περιμείνω ἐκεῖ. Ἀγνοῶν ἐντελῶς ποῦ πορεύομαι ἐν τῇ ἀστάτῳ πλανήσει μου, εἶχον φθάσει εἰς τὰ χεῖλη τῆς Μεσημβρινῆς διώρυγας, καὶ ἀφ' οὗ, μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου ἐκ Τολώσης, εἶχον διέλθῃ ξηρὰ πεδιά περὶ κανιορτοῦ, διέβαινον ἡδὴ χώραν χλοερὰν καὶ θάλλουσαν. Πανταχοῦ ὕδατα, δένδρα, μικρὰ πηγὴ ἀναβούσασα ἐκ σχίσματος βράχου ἐξ οὗ ἐκρέμαντο ἀνθηραὶ σταφύλαι, παρακολουθοῦσαι τὸν ῥοῦν τοῦ ὕδατος, πάντα ταῦτα ἦσαν θαυμάσια, καὶ ἐξαιρέτος μοὶ ἦτον ἡ θέσις ἐκεῖνη, ὅπως περιμείνω ἐκεῖ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν κυνῶν.

Μία ὥρα εἶχε παρέλθει, χωρὶς νὰ ἐπιστρέψῃ οὐδεὶς τῶν δύο, καὶ εἶχον ἀρχίσαι ν' ἀπελπίζωμαι, ὅτε εἶδον τὸν Κάπην ἐρχόμενον μόνον, καὶ ἔχοντα ἐσκυμμένην τὴν κεφαλὴν.

— Ποῦ εἶναι ὁ Ζερβίνος;

Ἀλλ' ὁ Κάπης ἐπλαγίασεν, ὡς πεφοβισμένος, καὶ τότε ἐξετάσας αὐτὸν προσεκτικώτερον, εἶδον ὅτι εἶχεν αἷμα εἰς τὸ ἐν αὐτίον του.

Δὲν εἶχον ἀνάγκην ἐξηγήσεως ἵνα ἐννοήσω τί

συνέβη. Ὁ Ζερβίνος εἶχεν ἐπαναστατήσῃ κατὰ τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἀντιστῆ πρὸς τὸν Κάπην, ὅστις, παρὰ τὴν θέλησίν του ἴσως ὑπακούων εἰς διαταγὴν, ἦν ἐφρόνει ὑπὲρ τὸ δέον αὐστηρὰν, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν ἀντίπαλόν του νὰ τὸν νικήσῃ.

Ἐπρεπε νὰ τὸν ἐπιπλήξω καὶ νὰ τὸν τιμωρήσω καὶ αὐτὸν ἐπίσης; Δὲν τὸ ἐπραξα. Μοὶ ἔφθανεν ἡ λύπη μου· δὲν εἶχαν διαθέσιν νὰ λυπήσω καὶ ἄλλους.

Ἀφ' οὗ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Κάπης δὲν ὑδοκίμησεν, ἄλλο δὲν μοὶ ἐμείνεν εἰμὴ νὰ περιμείνω τὴν ἐκουσίαν ἐπιστροφὴν τοῦ Ζερβίνου. Τὸν ἐγνώριζον καὶ ἤξευρον ὅτι μετὰ τὴν πρῶτην σασιστικὴν του ὁρμὴν θὰ ὑπέκυπτεν εἰς τὴν τιμωρίαν του, καὶ θὰ ἐπανήρχετο μετανοῶν.

Ἡπλώθη λοιπὸν εἰς ρίζαν δένδρου, ἔχων πλησίον μου δεδεμένον τὸν Καρδούλην, μὴ αἰφνης τῷ ἔλθῃ ἢ ὄρεξις ν' ἀκολουθήσῃ τὸν Ζερβίνον, καὶ εἰς τοὺς πόδας μου ἔχων κοιμημένους τὸν Κάπην καὶ τὴν Δύσην.

Οὕτως ὁ καιρὸς παρήρχετο, ὁ Ζερβίνος δὲν ἐπέστρεψε, καὶ ἀνεπαισθῆτως μὲ κατέλαθεν ὁ ὕπνος καὶ ἀπεκοιμήθη.

Ὅτε δ' ἐξύπνησα, ὁ ἥλιος ἦτον ἤδη κἀθετος ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μου· αἱ ὥραι εἶχον παρέλθει. Οὐδ' εἶχον δ' ἀνάγκην νὰ μάθω παρὰ τοῦ ἡλίου ὅτι ἦτον ἐξώρας, διότι ὁ στόμαχός μου μεγάλως μοὶ ἔλεγεν ὅτι πρὸ πολλῶν ὥρων εἶχον φάγει τὸ τελευταῖον τεμάχιον τοῦ ἄρτου μου. Προσέτι δὲ καὶ οἱ δύο κύνες καὶ ὁ Καρδούλης μοὶ ἐξέφραζον ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐπείνων, ὁ μὲν Κάπης καὶ ἡ Δύση διὰ ὀλιβερᾶς ἐκφράσεως τῶν προσώπων των, ὁ δὲ Καρδούλης διὰ μορφασμῶν.

Ἐν ταῦτοις ὁ Ζερβίνος δὲν ἤρχετο πάντοτε.

Τὸν ἐφώναξα, ἐσύριξα νὰ μ' ἀκούσῃ, ἀλλ' ἐπιματαίω· οὐδαμοῦ ἐφαινετο. Ἀφ' οὗ καλῶς ἐπρογευμάτισεν, ἐχώνευεν ἤδη, ὑπὸ θάμνον τινὰ κεκρυμμένος.

Ἡ θέσις μου ἀπέβαινε λίαν κρίσιμος· ἂν ἀπρηχόμην, ἐδύνατο νὰ πλανηθῇ καὶ νὰ μὴ μᾶς εὕρῃ πλέον· ἂν ἔμεινον, δὲν θὰ εἶχομεν εὐκαιρίαν νὰ κερδήσωμεν τινὰς ὄβολους διὰ τὴν τροφὴν μας.

Ἀπέβαινε δ' ἡ ἀνάγκη τῆς τροφῆς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κατεπίγουσα. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν κυνῶν προσηλοῦντο εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου μετ' ἀπελπισίας, καὶ ὁ Καρδούλης ἔξυνε τὴν κοιλίαν του ἐμπέμπων μικρὰς φωνὰς αἰτινες ὄργην ἐξέφραζον.

Ὁ καιρὸς δὲ παρήρχετο, καὶ δὲν ἤρχετο ὁ Ζερβίνος. Ἐπεμψα δὲ πάλιν τὸν Κάπην εἰς ἀναζήτησιν τοῦ συντρόφου του, ἀλλὰ μεθ' ἡμίσειαν ὥραν ἐπέστρεψε πάλιν, δηλῶν μοὶ ὅτι δὲν τὸν εὕρε.

Τί ὄφειλον νὰ πράξω;

Ἄν καὶ ἦτον ἐνοχὸς ὁ Ζερβίνος, καὶ εἶχε θέσει πάντας ἡμᾶς διὰ τοῦ ἀμαρτήματός του εἰς

φοβερὰν θέσιν, δὲν ἐδυνάμην τὴν ἰδέαν κἄν νὰ συλλάβω τοῦ νὰ τὸν ἐγκαταλείψω. Τί θὰ ἔλεγε ὁ κύριός μου ἂν δὲν τῷ ἀπέδιδον τοὺς τρεῖς κύνας του; Ἐπειτα δὲ, καὶ πλὴν τούτου, τὸν ἠγάπων τὸν κατηραμένον τοῦτον Ζερβίνον.

Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ περιμείνω μέχρι τῆς ἐσπέρας· ἀλλ' ἀδύνατον ἦτον νὰ μένωμεν οὕτως ἐν ἀργίᾳ ἀκούοντες τὸν στόμαχόν μας κραυγάζοντα ὅτι πεινᾷ, διότι αἱ κραυγαὶ του ἦσαν ὀδυνηραὶ καθ' ὅσον μάλιστα οὐδὲν ἄλλο εἶχομεν ν' ἀκούωμεν πλὴν αὐτῶν, καὶ τὰς ἠκούομεν ἀπαύστως καὶ ἀπερισπάστως.

Ἀνάγκη λοιπὸν ἦτον νὰ ἐφεύρωμεν τι πρὸς ἐνασχόλησιν καὶ πρὸς διασκέδασιν καὶ τῶν τριῶν ἡμῶν.

Ἄν ἦτον δυνατόν νὰ λησμονήσωμεν ὅτι πεινώμεν, θὰ ἐπεινώμεν ὀλιγώτερον ἐπὶ τῶν ὥρων ταύτων τῆς λήθης.

Ἀλλὰ πῶς ν' ἀσχοληθῶμεν;

Ἐν ᾧ δὲ τὸ ζήτημα τοῦτο κατ' ἐμαυτὸν ἀνελογίζομην, ἐνεθυμήθη τί μοὶ εἶχε ποτὲ εἰπεῖ ὁ Βιτάλης, ὅτι εἰς τὸν πόλεμον, ὅτε πάγμα τι εἶχεν ἀπαυδήσει πολὺ ἐκ μακρᾶς πορείας, ἔπαιζεν ἢ μουσικῇ, καὶ τότε οἱ στρατιῶται, ἀκούοντες μέλη φαιδρὰ καὶ διεγερτικὰ, ἐλησμόνουσαν τὸν κάματον.

Ἄν ἔπαιζον καὶ ἐγὼ φαιδρὸν τι μέλος, ἴσως θὰ ἐλησμόνοῦμεν καὶ ἡμεῖς ὅλοι τὴν πείναν. Ὅπως δὴποτε κἄν, ἂν ἐγὼ ἔπαιζον, οἱ δὲ κύνες ἐχόρευον μετὰ τοῦ Καρδούλη, ὁ καιρὸς θὰ παρήρχετο ταχύτερον δι' ἡμᾶς.

Ἐλαβον λοιπὸν τὴν ἄρπην μου ἣν εἶχον σπρῆξει εἰς δένδρου κορμόν, καὶ στρέφων τὰ νῦτα εἰς τὴν διώρυγα, παρατάξας δὲ τοὺς ἠθοποιούς μου, ἤρχισα μέλος χοροῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἔπαιξα στρόβιλον.

Κατ' ἀρχὰς οἱ ἠθοποιοὶ μου δὲν ἐφαιναντο πολλὴν ὄρεξιν ἔχοντες διὰ χορὸν, καὶ προφανῆς ἦτον ὅτι πολὺ περισσότερο θὰ τοὺς πύχαρξαι ἐν τεμάχιον ἄρτου. Ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐγίναν ζωηρότεροι, ἢ μουσικῇ παρήγαγε τὸ συνήθες αὐτῆς ἀποτελεσμα, ἐλησμονήσαμεν πάντες τὸ ἐλλείπον τεμάχιον ἄρτου, καὶ μόνην ἐπιθυμίαν εἶχομεν, ἐγὼ νὰ παίζω, ἐκεῖνοι δὲ νὰ χορεύωσι.

Αἰφνης ἤκουσα φωνὴν καθαρὰν, φωνὴν παιδίου, κράζουσαν· «Εὔγε!» Προήρχετο δὲ ἡ φωνὴ ἀπ' ὀπίσω μου, δι' ὃ καὶ ἀμέσως ἐστράφη.

Πλοῖον ἴστατο ἀκίνητον εἰς τὴν διώρυγα, ἔχον τὴν πρύμνην πρὸς τὴν ὄχθην ἐφ' ἧς ἴσταμεθα. Οἱ δύο δὲ ἵπποι αἰτινες τὸ ἔσυρον εἶχον σταθῆ εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην.

Παράδοξον δὲ πλοῖον ἦτον τοῦτο, καὶ ὁποῖον δὲν εἶχον ἀκόμη ἰδεῖ. Ἦτον πολὺ βραχύτερον τῶν συνήθων σαφῶν ἅτινα διαπλέουσι τὰς διώρυγας, τὸ κατὰστρωμα αὐτοῦ ὀλίγον ὑπερεῖχε τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὕψυτο εἶδος στοᾶς ἐξ ὕψους. Ἐμπρὸς δὲ τῆς

στοᾶς ταύτης ὑπῆρχεν ἐξώστης κακαλυμμένος ὑπὸ φυτῶν ἀναρριχουμένων, ὡς οἱ εὐκαμπτοὶ κλάδοι, εἰς τὰς ἐξοχὰς τῆς στέγης πολλαχοῦ συνεχόμενοι, κατέπιπτον ἐκεῖθεν ὡς πράσινοι καταρράκται. Εἰς τὸν ἐξώστην δὲ τοῦτον εἶδον δύο ἀνθρώπους, μίαν κυρίαν, νέαν ἔτι, εὐγενὲς ἔχουσαν τὸ ἦθος καὶ μελαγχολικὸν, ὀρθίαν ἴσταμένην, καὶ ἐν παιδίον, περὶ τοῦ τῆς ἡλικίας μου, κειτόμενον, καθὼς μοὶ ἐφάνη.

Τὸ παιδίον βεβαίως ἐκεῖνο εἶχε κράζει τὸ «εὔγε».

Συνελθὼν ἐκ τῆς ἐκπλήξεώς μου, διότι ὅ,τι εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν δὲν μ' ἐτρόμαξεν, ὕψωσα τὸν πῖλον μου νὰ εὐχαριστήσω διὰ τὴν ἐπιδοκιμασίαν.

— Δι' εὐχαριστησίν σου παίζεις; μὲ ἠρώτησεν ἡ κυρία, ὀλίγον ξενικῶς προσφέρουσα.

— Διὰ νὰ ἐργάζωνται οἱ ἠθοποιοὶ μου, καὶ προσέτι καὶ διὰ... νὰ παρέλθῃ ἡ ὥρα.

Τὸ παιδίον ἐνευσε, καὶ ἡ κυρία ἐκλίνε πρὸς αὐτό.

— Θέλεις νὰ παίξῃς ἀκόμη; μὲ ἠρώτησεν ἡ κυρία ἀφ' οὗ ἀνηγέρθη.

Ἄν ἤθελον νὰ παίζω! Νὰ παίζω διὰ θεατὰς οἵτινες τόσον ἐγκαίρως μοὶ ἐφθάνον! Δὲν περιέμεινα νὰ μὲ παρακαλέσωσι.

— Θέλετε χορὸν ἢ κωμῳδίαν; εἶπον.

— Ὄ! κωμῳδίαν! ἀνέκραξε τὸ παιδίον.

Ἄλλ' ἡ κυρία διέκοψε λέγουσα ὅτι προτιμᾷ χορὸν.

— Ὁ χορὸς ὀλίγον διαρκεῖ, ἐκραξε τὸ παιδίον.

— Μετὰ τὸν χορὸν ἠμποροῦμεν, ἂν ἡ ἀξιάτιμος ὁμήγουρις τὸ ἐπιθυμῇ, νὰ παραστήσωμεν διαφόρους σκηνὰς «ὁποῖαι παριστάνονται εἰς τῶν Παρισίων τὰ ἵπποδρόμια».

Αὕτη ἦτον μία τῶν φράσεων τοῦ κυρίου μου, καὶ ἐπροσπάθησα νὰ τὴν ἀπαγγείλω ὡς ἐκεῖνος, μετ' εὐγενείας. Ἐσκέφθη δ' ὅτι πρὸς εὐτυχίαν μου μοὶ ἠρνήθησαν τὴν κωμῳδίαν, διότι δυσκολώτατον θὰ μοὶ ἦτον νὰ ὀργανίσω τὴν παράστασιν, πρῶτον διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ζερβίνου, καὶ δεύτερον διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐνδυμάτων καὶ ἄλλων ἀναγκαίων.

Ἐλαβον λοιπὸν πάλιν τὴν ἄρπην μου εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἤρχισα νὰ παίζω στρόβιλον. Ἀμέσως δ' ὁ Κάπης περιέλαβε τὸ σῶμα τῆς Δύσης διὰ τῶν δύο ἐμπροσθίων ποδῶν του, καὶ ἤρχισαν νὰ στρέφονται κατὰ ῥυθμόν. Ἐπειτα δ' ὁ Καρδούλης ἐχόρευσε μόνος. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀλληλοδιαδόχως ἐξηντλήσαμεν ὅ,τι ἤξευρομεν, χωρὶς νὰ αἰσθανθῶμεν κάματον. Οἱ δ' ἠθοποιοὶ μου εἶχον βεβαίως ἐννοήσει ὅτι γεῦμα θὰ ἦτον ἡ ἀμοιβὴ τῶν κόπων των, διότι ἠγωνίζοντο ἐκθύμως, ὡς καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος.

Ἐν ᾧ δ' ἤμεθα οὕτως ἠσχολημένοι, εἶδον αἰφνης τὸν Ζερβίνον ἐξεληθόντα ἐκ θάμνου· καὶ ὅτε

441.

Καθώς εἰς τὸν ἔρωτα, οὕτω καὶ εἰς τὴν φι-
λίαν, πολλάκις εὐτυχέστερος ὁ ἄνθρωπος εἶναι
μᾶλλον δι' ὅσα ἀγνοεῖ, ἢ δι' ὅσα γινώσκει.

442.

Προσπαθοῦμεν νὰ παρυσιάσωμεν ὡς ἐγκαλ-
λωπίσματα τὰ ἐλαττώματα, ὅσα δὲν θέλομεν
νὰ διορθώσωμεν.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Ὁ διάσημος χειρουργὸς Δουπουίτρὲν προσε-
κλήθη ποτὲ εἰς τὴν ἐξοχικὴν οἰκίαν μεγαλο-
πλούτου τραπεζίτου, οὐ τινος ἢ σύζυγος ἠσθένει
βραχέως.

Ἐξήτασε τὴν ἄσθενῆ καὶ ἔκαμε τὴν δέουσαν
ἐγγείρησιν.

Ἡ ἐγγείρησις ἐπέτυχε θαυμασία.

Ὁ Δουπουίτρὲν ἠθέλησε ν' ἀναχωρήσῃ, ἀφί-
νων τὴν ἄσθενῆ εἰς τὸν συνήθη της ἰατρὸν διὰ
τὰ περαιτέρω.

— Ὁχι, ἀνεφώνησεν ὁ τραπεζίτης, μείνατε
τὴν νύκτα αὐτὴν ἐδῶ, καὶ ὅσον διὰ τοὺς κό-
πους, ὅσους θὰ ζητήσητε, εἶμαι εἰς τὰς διατα-
γάς σας.

Ὁ Δουπουίτρὲν διενυκτέρευσεν ἐκεῖ, καὶ ἀνε-
χώρησε τὴν ἐπιούσαν, μετὰ ὅκτω δὲ ἡμέρας ἔ-
στειλε τὴν σημείωσίν του.

Ἐξήτει 30,000 φράγκα.

Ὁ τραπεζίτης εὗρε τὴν ἀπαιτήσιν ταύτην
ὑπερβαίνουσαν πᾶν ὄριον, ὅθεν καὶ τοῦ ἀπὴν-
τήσε τὰ ἐξῆς: «Μὲ ζητεῖτε 30,000 φράγκα.
»Δὲν θὰ διαπραγματευθῶ τὴν ζωὴν τῆς συζύγου
»μου. Ἀλλὰ μὲ τὴν ἀπαιτήσιν αὐτὴν δὲν εἶμαι
»νυπόχρεωμένος καὶ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς φιλοξενίας.
»Ὅθεν ἔχω καὶ ἐγὼ τὰς ἐξῆς ἀπαιτήσεις μου»

Κλίνη καὶ τροφή τοῦ κ. Δουπουίτρην.	6,000 φρ.
Διὰ τὸν ἴκπον τοῦ	2,000 »
Διὰ τὸν ὑπὲρπτον τοῦ	1,000 »
Ἐξοδα σταύλου καὶ ἵπποκομίας	1,000 »

Τὸ ὅλον 10,000 φρ.

Ἄγπολείπονται 20,000 φράγκα, τὰ ὅποια
»καὶ σὰς ἀποστέλλω ἐντὸς τοῦ φακέλλου τού-
»του, ἀκριβέ μου ἰατρὲ, μετὰ τῆς εὐγνωμοσύ-
»νης μου».

Σημείωσις σπουδαιοτάτη:

Ἡ ζήλοτυπία μεταβάλλει τὸν ἄνδρα εἰς γυ-
ναῖκα, καὶ τὴν γυναῖκα εἰς ἄνδρα.

Ὁ Μανζόνης εἰς τὸ ἀθάνατον μυθιστόρημα
αὐτοῦ «Δύο μελλόνουμοι» παρεισάγει δικηγόρον
τινὰ λέγοντα εἰς τὸν πελάτην του: «Ὁ δικη-
γόρος, παιδί μου, πρέπει νὰ μειθῆνῃ τὰ πράγ-
ματα παστρικά, καθὼς εἶνε· πῶς ἔπειτα θὰ τὰ
ἐμπερδεύσωμεν, εἶνε ἡ δική μας δουλειά».

ΙΩΝΑΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἦτο συναναστροφὴ παρὰ τῷ Βέρδῳ. Κυρία
τις παρακληθεῖσα νὰ ψάλλῃ, ἔκαμε πολλοὺς ἀκ-
κιμῶνς πρὶν τὸ ἀποφασίσῃ. Ἐπὶ τέλους ἀπο-
φασίζει, καὶ λέγει ὅτι θὰ ψάλλῃ. Ἐν μέλῳ ἀπὸ
τὸν Τροβατόρε.

— Ἄ, ἀκριβέ μου μουσικοδιδάσκαλε, ἀνε-
φώνησεν ἡ κυρία, πόσον φοβοῦμαι!

— Ἄμμ' ἐγὼ; εἶπεν ὁ Βέρδης.

Ὁ μικρὸς Γεώργιος δὲν ἀγαπᾷ τὸ βραστόν,
ἀλλ' ἡ μαμμὰ ἀπαιτεῖ νὰ τρώγῃ καὶ αὐτὸς βρα-
στόν καθὼς ὅλοι οἱ ἄλλοι.

Χθὲς τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ δεῖπνον ἔφερον τὸ βρα-
στόν, ὁ Γεώργιος τὸ βλέπει, μαμφάζει ἐνώπιον
τῆς παραψίδος τοῦ βραστοῦ, καὶ ὁμῶς ζητεῖ τὸ
μεριδίον του, καὶ ἀφ' οὗ τὸ ἔφαγε, ζητεῖ καὶ
ἄλλο.

— Ἄ, πολὺ καλὸν παιδί εἶνε σήμερα, λέγει
ἡ μαμμὰ. Ζητεῖ δύο φοραὶς βραστόν.

— Ναί, μαμμὰ, διὰ νὰ μὴ μείνῃ γι' αὐρίον.

ΔΑΗΘΕΙΑΙ

Ἡ «τριακοντάς» εἶνε πόλις, εἰς ἣν αἱ
πλείοτεραι γυναῖκες δὲν ἀποφασίζουν νὰ εἰσέλ-
θωσιν ἐπισήμως, εἰμὴ ἀφοῦ παρῆλθε πολὺς και-
ρὸς ἀφ' οὗ ἐξῆλθον ἀπ' αὐτῆν.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Ἡ κομμωτικὴ τέχνη ἐπενόησε ποικίλας κομ-
μώσεις τῆς κεφαλῆς, τινὰς μὲν τῷ ὄντι κομψὰς,
τὰς πλείστας ὁμῶς ἰδιοτρόπους· ὀλόκληρον δὲ
βιβλίον θὰ ἔγραφεν ὁ θέλων ν' ἀπαριθμήσῃ τοὺς
κινδύνους, οὓς συνεπάγεται ἐκάστη αὐτῶν. Μὴ
δυνάμενοι νὰ πράξωμεν τοῦτο, περιοριζόμεθα
ἐνταῦθα εἰς ὀλίγας παρατηρήσεις, γενικῶς ἐφαρ-
μοζομένας.

Αἱ κυρίαί, οἰανδήποτε καὶ ἂν ἐκλέγωσι κόμ-
μωσιν τῆς κεφαλῆς, ἄς μὴ λησμονῶσιν, ὅτι καὶ
αἱ τρίχες ἔχουσι ζωὴν καὶ δύνανται νὰ παραβλη-
θῶσι πρὸς μικρὰ τροφερὰ φυτὰ. Ὅπως δὲ τὰ
φυτὰ, ἵνα ζήσωσιν, ἔχουσιν ἀνάγκην ἀέρος, φω-
τὸς καὶ ὑγρασίας, οὕτω καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφα-
λῆς. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ μὴ συνθλίβεται παντοιο-
τρόπως ἡ κόμη καὶ συμπιέζεται καὶ γίνεταί
ἀδιαπέραστος εἰς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα καὶ
τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, μηδὲ νὰ καθίσταται ἀ-
διάβροχος χρισμένη χάριν εὐωδίας δι' εὐόσμων
λιπαρῶν ἀλλὰ πολλάκις δηλητηριωδῶν οὐσιῶν.
Ἐὰν δὲ πλὴν τούτων αἱ κυρίαί ἀναλογισθῶσι
μετὰ πόσης εὐκολίας φυτὸν τι μαραινέται καὶ
θνήσκει, διὰν ὁ τροφερὸς αὐτοῦ κομῆς διασει-
σθῇ βιαίως μέχρι ρίζης, ἴσως θέλουσι κατανοή-
σει ὅτι ἀσύνητον εἶνε νὰ παραδέχωνται τρόπον
κομμώσεως, καθ' ὃν αἱ τρίχες ἀνασπῶνται τό-
σον ἰσχυρῶς, ὥστε νὰ πονῇ ἡ κεφαλή.

ΑΘΗΝΗΣΙ—ΤΥΠΟΙΣ ΚΕΡΙΝΝΗΣ, ΟΔΟΣ ΜΙΑΤΙΑΣΟΙ ΚΑΙ ΝΙΚΙΟΥ 15